

7 4/15 ✓ D 6/06
BÜNTETŐJOGI ÉRTEKEZÉSEK.

SZERKESZTIK

DR. BERNOLÁK NÁNDOR ÉS DR. FRIEDMANN ERNŐ
A N. B. E. MAGYAR CSOPORTJÁNAK TITKÁRAI.

1908. MÁJUS HÓ.

1. FÜZET.

A

TÁRSADALOM VÉDELME

A KÖZVESZÉLYES BÜNTETTESEK ELLEN.

KIADJA A M. KIR. IGAZSÁGÜGYMINISTERIUM TÁMOGATÁSÁVAL A NEMZETKÖZI
BÜNTETŐJOGI EGYESÜLET MAGYAR CSOPORTJA.

BUDAPEST,

HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVNYOMDÁJA.

1908.

Ára 60 fillér.

*Az értekezéseket a N. B. E. magyar csoportjának tagjai
tagilletményül kapják.*

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának
ügyvivő titkára :

DR. FRIEDMANN ERNŐ

BUDAPEST,
V., ALKOTMÁNY-U. 23., II. EM.

A tagul belépni kívánó urak sziveskedjenek szándékukat
az ügyvivő titkárnál bejelenteni.

D 6106

SZÉK. MEGYELÉNYTÍRŐ
FELŐPÁLYÁNYA

A társadalom hathatósabb védelme a közveszélyes büntettek ellen.

A)

Bevezetés és általános tájékoztató vázlat.¹

Azok a tételes büntetőjogok, a melyek korunkban hatályban vannak, ama korszakos átalakulásból állottak elő, a melyet a régi jogrendszerrel szemben a XVIII. század második felében keletkezett visszahatás és bírálat kezdeményezett és melyet a mult század folyamán az európai törvényhozások rendre megvalósítottak.

1. A jelenlegi büntetőjogok alapeszméi és a büntetési rendszer átalakulása.

A mult századig, hazánkban egész a Btk. életbeléptéig (1880 szept.), a hatályban levő büntetőjogok nem határozták meg szabatosan sem a büntetendő cselekményeknek tényálladáki ismérveit, sem a büntetés mértékét.

Ez tág tért adott önkényes ítélkezésre. A bíró azt minősíthette büntetendő cselekménynek, a mit belátása szerint annak tartott és minden korlát nélkül olyan büntetést szabott, a melyet jónak látott.

¹ Gyakrabban használt rövidítések: *Btk.* = a büntettekről és vétségekről szóló büntetőtörvénykönyv (1878. évi V. t.-cz.); *B. P.* = bűnvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. t.-cz.); *N. B. E.* = Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület; *Bulletin* = Bulletin de l'Union Internationale de Droit pénal. (Berlin, Guttentag.)

A XVIII. század második felének reformirodalma, a mely a nagy *Beccariának* 1764-ben megjelent könyvétől kezdve egész könyvtárra terjedt, ezt a nagy korlátlanlanságot s az abból eredhető visszaéléseket, valamint az egyéni szabadságra előállható veszedelmeket helyesen felismerte.

A mult század törvényhozásában érvényesült is az a törekvés, hogy a bíró önkényének lehetőségét mindkét irányban megszüntessék.

A XIX. században keletkezett külföldi törvényekkel egybehangzólag a magyar Btk. szabályaiból is levonhatók a következő elvek:

a) a bíró csak azt a *külső tettet* (tehát *nem* a gondolatot, meggyőződést, állapotot, hajlandóságot) büntetheti, a melyet a törvény már elkövetése *előtt* büntetendőnek nyilvánított (Btk. 1. §. lényege);

b) a törvényhozás pedig elvileg csak olyan *külső tettért* állapíthat meg büntetést, a mely a jogrendet sérti vagy a társadalomra nézve veszélyes;

c) e szerint a bűncselekmény elhatározása, sőt az előkészületi cselekmény elkövetése is rendszerint *büntetlen*, a büntetendőség csak a *véghezvitel megkezdésével* áll be;

d) a törvény magállapítja a büntetés nemét, valamint annak legkisebb és legmagasabb mértékét, a bíró pedig, ha elítél, a fennforgó súlyosító és enyhítő körülményeket figyelembe véve, a minimum és maximum között mozog, de minden büntetésre *határozott tartamú* büntetést kell kiszabnia.

Ezek az alaptételek, a milyen hathatós védelmet nyújtanak a vádlottaknak, hatalmi üldözés és bírói önkény ellen, épp úgy a büntetteknek bizonyos osztályaival szemben, kedvezőtlenek *a társadalomra*; mindazokra, a kiket bizonyos rendetlen életmódú vagy bűncselekmények elkövetéséből élő vagy a büntetendő cselekményekre különleges hajlamot mutató egyének állandó veszedelemmel fenyegetnek.

Növelte ezt a veszélyt az, hogy az emberiség a *büntetések fokozatos enyhítésére* vezetett. A halálbüntetés, a mely évezredekken át rendes és gyakran alkalmazott büntetési nem volt, még a hol hatályban maradt is, csak a legkritkább *esetben nyer alkalmazást*.

A testesonkító és testfenyítő büntetéseket, *helyesen*, mindenütt eltörölték. Mindezek helyébe léptek a szabadságvesztés-

büntetésnek különböző nemei, melyeket a Btk. a legtöbb bűncselekményre néhány évi, a *leggyakoribb* vétségekre (pl. lopás, rágalmazás, 339., 259. §§), *legfeljebb egy évi* tartamban állapít meg. A mint *Tarde* meggyőzően kifejtette, napról-napra növekedett a bíróságoknak kegyelmes felfogása is, s ugyanez idő alatt folytonosan javultak a letartóztató-intézetek és fogházak egészségügyi és élelmezési viszonyai.

Évtizedek óta minden állam büntügyi statisztikája bizonyítja, hogy a bűncselekményeknek több, mint $\frac{3}{4}$ részére *rövid tartamú szabadságvesztést* szabnak ki. Ez pedig többet árt, mint a mennyi jó hatása van. Kilöki az elítéltet a tisztességes társadalomból és gyakran megfosztja őt attól, hogy szabadulása után tisztességes munkát kaphasson. Néhány hétig tart, tehát nem védi meg a társadalmat ugyanazon egyénnek rövid idő múlva, újra elkövethető újabb bűncselekménye ellen. Nagy kimérettel végrehajtva, sok büntetetre nézve elveszti megtorló jellegét, átalakító hatása pedig legtöbbször alig van.

2. *Állandó büntettes osztályok kifejlődése.*

Iha mindezekhez figyelembe vesszük azt, a mint *Tarde* mondta, hogy „munkakerülők számára a bűncselekmények elkövetése ma már egyike a *legkevésbé veszedelmes és a legjövedelmezőbb* foglalkozásoknak“, akkor nem nehéz megérteni, hogy a múlt század második felében, kapcsolatban a városokban és nagyobb ipari központokon elszaporodott proletariátus kifejlődésével, minden államban a dologtalan büntettes osztályok, illetőleg a munkakerülő csavargók külön csoportjai keletkeztek. Ezek a bűncselekmények elkövetéséből tartják fenn magukat és a hozzájuk tartozókat; a büntetteket állandó keresetforrásul választják s azokból hőséges, mindenestre nagyobb jövedelmet szereznek maguknak, mint a minőt tisztességes munkás valaha remélhet.

3. *Az osztályozás jelentősége a büntető törvénykezésben.*

A régi büntetőjogok fennebb (1. alatt) említett alapelveinek alkalmazása évtizedeken át bebizonyította, hogy helytelen és czélszerűtlen volt a büntetéseket sansculottei módra olyképen

egyenlősíteni, a mint ezt az 1790-iki francia törvény mintájára a múlt században az európai Btk.-ek tették.

A büntetteknek különböző osztályai vannak, és ha a törvényhozás az először, menthető emberi indokból, bűncselekményt elkövetett, *alkalmi* büntettesre ugyanazokat a jogszabályokat és ugyanazt az elbánást alkalmazza, mint a *sokszoros visszaesőre* és az üzletszerű gonosztevőre, akkor részben kegyetlen és oktalan túlszigorra ragadtatja magát, részben pedig erélytelenséggel kényeztet el olyan egyéneket, a kikkel szemben a társadalom részére hathatósabb védelmet kellene nyújtania.

Először csak a büntetőjogtudománynak egyes elméleti munkásai derítették fel, de a múlt század két utolsó évtizedében az északamerikai nagy köztársaságnak egyik-másik állama már törvényhozásilag értékesítette azt az igazságot, hogy a *büntetteseket a gyakorlati büntető ítélkezés terén is osztályozni kell* és a különböző osztályokhoz tartozókra nézve a törvényhozásoknak a tételes jogoktól gyökeresen eltérő új alapfogdotatokra kell helyezkedni.

4. Új eszmék az először elítéltek és a fiatalkorúak javára.

A büntetőjog újabb irányainak¹ eddig legbecsesebb eredményei: *a)* az először elítéltek javára kimondható ú. n. „*feltételes elítélés*“ és *b)* a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformja.

a) Az *előbbi* egyes északamerikai államok kezdeményezésére két évtized alatt diadalmas körútján Európában is kivívta a maga igazságát. A belga és francia törvényhozási változat példájára évről-évre újabb törvények és javaslatok (legutóbb az osztrák és az orosz is) engedik meg azt, hogy az először bűncselekményt elkövetők rövidebb szabadságvesztésbüntetésének végrehajtását a bíróság felfüggeszthesse.

b) Ama 12—18 éves fiatalkorúaknál, a kik bűncselekményt követtek el, a megtorlás és a szigorú büntetés eszméi helyébe az új irányok szerint az a cél lép, hogy a sokszor inkább szerencsétlen, semmint bűnös terhelhet, az elzúllástól

¹ Ezeket ismertetem „*Nyomor és büntettek*“ című tanulmányomban. *Olcsó Könyvtár* 1500—1502. sz. (Budapest, 1900.)

megmentsék és hosszabb, határozatlan tartamú neveléssel erkölcsileg átalakítsák.

Ezekben az irányokban a jövő büntetőjoga sokkal emberesebb, de egyúttal eredményesebb és célravezetőbb módozatokat fog megállapítani, mint a múlt századé.

E reformeszméket hazánkban szintén kezdeményezi a Btk.-nek módosításáról és kiegészítéséről szóló az a törvényjavaslat („büntető novella“), a melyet az igazságügyi kormány 1907 júliusban az országgyűléshez benyújtott s a képviselőház igazságügyi bizottsága már elfogadott.

Ezzel azonban a feladatnak csak egyik része nyer megoldást.

5. *A régi jogok tökéletlensége a közveszélyes büntettekkel szemben.*

A büntetteknek fennebb említett s szintén több csoportból álló *másik osztályával* szemben a megtorlás további enyhítésének nem lenne sem eredménye, sem jogosultsága. De ez irányban a hatályban levő jogok jelenlegi alapeszméi szintén gyarlók.

A hivatalos bűnügyi statisztika minden államban bizonyítja *a visszaesők számának jelentékeny növekedését.* Ez mutatja, hogy a rendes büntetések és az alkalmazott börtönrendszer a büntetteknek majdnem felével szemben hatástalanok.

Az elitáltak személyazonosságának megállapítására újabb alkalmazták a *Bertillon-féle* embertani méréseket és a *daktyloskopiát*, melyet a székesfővárosi államrendőrség hazánkba is bevezetett és már eddig is sok sikerrel alkalmaz.

Ezek és a nyilvántartó jegyzékek felhasználásával a hivatalának magaslatán álló rendőrség hazánkban is megállapította, hogy a büntettek egy része állandóan bűncselekmények elkövetéséből tartja fenn magát. A többszörös visszaesőknek háromnegyed részéről pedig matematikai bizonyossággal meg lehet állapítani, hogy kiszabadulásuk után hetek, gyakran már napok mulva újabb büntetést követnek el.

Ezeken felül más büntettes osztályok is mutatkoztak.

Az orvostudomány megállapította, hogy sok bűncselekményt követnek el oly egyének, a kik nem elmebetegek ugyan, de nem is rendes elmeállapotúak. Ezeket a szaktériak „*korlá-*

tozott beszámíthatóságúak“ vagy „csökkent szellemi értékűek“ elnevezéssel jelölték meg.

A jogrendnek állandó veszélyeztetői még a szokásszerű csavargók és koldusok egy része (pl. hazánkban a kóbor cigányok), és a szokásos iszákosok egy része is.

Ily egyénekkal szemben a néhány havi vagy évi szabadságvesztés-büntetés a társadalomnak csak addig nyújt biztosítékot, a meddig tart. Mihelyt az elítélt kiszabadult, el kell készülni arra, hogy valakinek jogait újból meg fogja támadni. A tételes jog, mely egyelőre tétlenül bevárja az újabb büntetést, védtelenül hagyja a társadalmat s méltán felkölti annak elégedetlenségét, ha annyi egyéni áldozat és korlátozás daczára nem tudja megóvni a tisztességes és munkás polgárt a közveszélyes büntettesnek előre látható jogsértésétől.

Ugyanezen szemrehányás éri a magyar Btk.-et is. Ez az európai jogrendszerek közel hét évtizedre terjedő kodifikatorius fejlődésének mintegy záróköve. Nem egyszerűen valamely külföldi törvénykönyv átvétele, de viszont általánosságban véve, nem is önálló munkálat. Eltekintve attól, hogy a büntetési rendszernél részben az angol fokozatos, illetőleg irországi börtönrendszert viszi keresztül, törvényiünk egészben véve a német, osztrák, francia, olasz és belga büntető törvényhozás és büntetőjogi tudomány a múlt század végén elért fejlődési fokának receptív feldolgozása.

Alapeszméi ugyanazok, mint a haladás élén járó külföldi jogrendszereké és hibái is közösek azokkal a törvénykönyvekkel, a melyeknek felhasználásával készült és melyeket több olyan államban, a hol hatályban voltak, az utolsó három évtizedben új törvényekkel kiegészítettek, módosítottak vagy teljesen hatályon kívül is helyeztek.¹

A visszaesés szabályozása tekintetében Btk.-ünk fogyatékosabb, mint az újabb európai törvények, a mennyiben a visszaeséssel szemben csak némely, vagyon elleni bűncselekményeknél és ezeknél is egészen rendszertelenül állapít meg minősítő, illetőleg büntetést fokozó körülményt.

¹ Ezt bővebben kifejtettem a büntető novella indoklásában.

6. Új eszmék a közveszélyes büntettek ellen való védekezésre.

A most vázolt tények és a gyakorlati szükség megfontolása indított némely törvényhozásokat és az új irányok egyes munkásait új alapeszmék felállítására.¹

Pl. az 1885. május 27-ikéről kelt francia törvény megengedi, hogy a bíróságok a 4. cikkben megállapított törvényes feltételek fennforgása esetén a többszörös visszaesőket hosszú időre a francia gyarmatokba relegálhassák.²

A visszaesés reformkérdéseivel a N. B. E. már több kongressusán éveken át foglalkozott.³

Ezek a kutatások azonban mindeddig nem állapították meg a közveszélyes büntettek elleni védekezésnek erősebb és gyökeresebb új módozatait.

Ez magyarázza meg, hogy a büntetőjog új irányainak radikálisabb munkásai a tételes büntetőjogoknak jelenlegi alap-gondolatai helyébe teljesen eltérő, új tételt javasolnak, t. i. azt, hogy nemcsak a büntetendő cselekményt kell büntetni, hanem a büntető bírónak ítélete hozatalánál figyelembe kell venni a tettes vagy részes *egyéniségét* és intézkedéseket kell tenni a terhelttel szemben, *tekintettel arra a jövőbeli veszélyre is*, a mit egyénisége embertársaira nézve magában rejt.

Az olasz positiv iskolának legkiválóbb jogásza, *Garofalo Criminologia* cz. munkájában azt a tételt, hogy a büncselekmény helyébe a *büntettes egyénisége* lépjen, a következőképen szövegezi:

a) a büntetést nemcsak az elkövetett büncselekményhez kell arányosítani, hanem arányba kell hozni a büntettesnek azzal a képességével is, hogy a jövőben mennyit tud ártani a társadalomnak;

¹ Egyébként bizonyos veszélyesnek felismert, szokásos gonosz-tevők ellen a törvényhozások már a XIII. századtól fogva megengedték a *consuetudo delinquendi* megállapítását és szigorú rendszabályok alkalmazását.

² A részleteket lásd *Garraud Précis de droit criminel* 7-e édi-tion 305—329. sz.

³ A tárgyalásokat rendszeresen összeállította *Kitzinger*, *Die internationale kriminalistische Vereinigung München*, 1905, 70—84. l

b) nemcsak az egyes büntetendő cselekményeket kell büntetni, hanem az illetőnek egész büntettes egyéniségét, a melynek a büntetendő cselekmény csak külső nyilvánulása.

7. Nehézségek és alkotmányjogi aggodalmak.

Ez új tétel felállításával azonban főleg két nagy nehézség merül fel.

Az első az, mikép lehessen egy-két bűncselekmény alapján megmondani, hogy mi az illető büntettesnek *társadalmi értéke*, illetőleg mekkora az ő egyéniségének veszélyessége?; mikép lehet külső tettekből kitalálni azt, hogy valaki eléggé veszélyes arra, mikép őt a társadalomból állandóan el kelljen távolítani?¹

A másik feladat abban áll, minő biztosítékokat lehet teremteni a hatalmi önkény kizárása végett az egyéni szabadság lehető megóvása érdekében?

Teljesen indokolt tehát, hogy ezt a nagy gyakorlati jelentőségű kérdést a N. B. E. újabban mélyreható vizsgálatoknak vetette alá.

Az egyesületnek eddigi tárgyalásai korábban főleg a *szókásszerű* (egyesek kifejezése szerint *javíthatlan*) *visszaesők*, később együtt a *csökkent szellemi értékűek* csoportjára vonatkoztak.

¹ Garraud előadói beszéde a N. B. E. francia csoportjának első kongresszusán *Bulletin* XIV. köt. 710. l.

B)

A kérdésnek előleges tárgyalásai.

1. A N. B. E. által újból felvetett problémát abban a szövegezésben, a mely a f. év szept. havában Amsterdamban tartandó XI. nagygyűlés napirendjére van kitűzve (l. alább 14. lap) eddig három kongresszus tárgyalta: a) a X. nemzetközi nagygyűlés, a melyet 1905. évi szeptemberben Hamburgban tartottak, b) a *francia csoportnak* 1905 júniusban Párisban tartott I. nemzetközi kongressusa és c) a *magyar szakferfiak* a N. B. E. magyar csoportjának 1907 nov. 8-án, decz. 10-én és 17-én, továbbá 1908 jan. 8., 9.- és 10-én, végre 1908 jan. 23-án és 24-én tartott ülésein.

Ez utóbbi üléseken elhangzott felszólalások lényegét tesz-
szük most közzé.

A korábbi előkészítő tárgyalások és viták anyagának tanulmányozása arra a meggyőződésre juttat, hogy a kérdéstről a büntetőjogtudománynak oly hivatott munkásai nyilvánították véleményüket, kiknek álláspontjáról a magyar szakferfiaknak és a törvényhozásnak is tudomást kell szerezniök.

Az eddigi tárgyalások ismertetéséből előre jelezhetem azt a tanulságot, hogy bár a probléma alapvető jelentőségű és törvényhozásilag mielőbbi megoldása gyakorlati okokból, valamint a társadalom biztonsága érdekében kívánatos, mégis a kérdés jelenleg még nem annyira tisztázott, hogy végleges megoldását a f. é. nagygyűléstől várhatnánk. Maga *Liszt*, az egyesületnek egyik legradikálisabb vezetőférfia Hamburgban nyíltan kijelentette (Bulletin, XIII. 489), hogy „e kérdésnek még évekig kell foglalkoztatni az Union tagjait, mielőtt minden irányban megállapodásokhoz lehetne jutni.” Ennek magyarázatát az adja, hogy a jelenlegi büntetőjog egyik alaptételének megtámadása, részben felforgatása, valamint a határozott

tartamú büntetések rendszerének a határozatlan tartamra szóló elítéléssel való kiegészítése forog szóban. Jelenleg csak abban érthetünk egyet, hogy a kérdésnek a tételes jogokban való szabályozása a társadalom biztonsága szempontjából nem kielégítő. Tehát negatív irányban és a bírálat terén egyek lehetünk, de megszűnik az egyetértés, ha azt kérdezzük, mit tegyünk a jelenleg immár fogyatékosnak felismert jogrendszerek helyébe?

2. A kérdés felvetése és az előkészítő vélemények. — A jelenlegi szövegezésben a kérdést a N. B. E. központi választmányában először *Liszt*,¹ majd utána *Prins* vetette fel. Az utóbbi adta az első, elég radikális véleményt is.

Az utóbbi tény több szempontból érdekes. *Prins* a reformirányok vezető munkásai közül a legkonservatívabbak egyike. Híve a szabad akarat tanának és eddig, különösen „A büntető jogtudomány és a tételes jog“ cz. rendszeres, nagy munkájában is a mérsékelt haladásnak közvetítő eszméit fejtette ki. Tanulságos, hogy *Prins* nemcsak tanár és az Egyesületnek egyik legkiválóbb búvára, hanem a belga letartóztató intézetek országos felügyelője is. Az utóbbi tényből azt következtetem, hogy a kérdésnek felvetése nem rendszerbeli és elméleti okokból történt, hanem a *gyakorlati megfigyelés indította őt* arra, mikép az ú. n. javíthatatlanok kérdésének új alakban napirendre tűzését kezdeményezze.

Első előkészítő riportjában *Prins* (*Bulletin* XIII. 78—84.) egyenesen azt javasolja, hogy „a visszaesőknek bizonyos csoportjaira nézve terjesztessék ki a közveszélyesség fogalma a bünesselkíménynek nagyon is kizárólagos fogalma helyett. A büntettest nem csak azért kell büntetni, a mit cselekedett vagy a minek véghezvitelét megkezdette, hanem *azért is, a mi* (pour ce qu'il est).“

Utal arra, hogy Belgiumban az 1891. évi törvény óta a koldulást és csavargást általában úgy tekintik, mint olyan állapotokat, a melyek veszélyesekké válhatnak és következményük dologházba utalás. 2—7 év tartamára. Némely államokban a szokásszerű iszákosokat hosszú tartamban az iszákosok menhelyében helyezik el.

¹ L. a berlini egyetem tanára, a kriminálpolitikai iskola vezére, a N. B. E.-nek megalakulása óta főtitkára, a központi választmányának 1903 márcz. 22-én Párisban tartott ülésén (*Bulletin* XI. köt. 271. l.) javasolta, hogy kívánatos volna a javíthatatlanok ártalmatlanná tételének kérdését napirendre tűzni.

Egyes törvényhozások tehát bizonyos egyénekkel szemben nemcsak azért rendelnek el bizonyos intézkedéseket, mert az illető valamely büncselekményt elkövetett, hanem azért is, mert egész egyénisége valamely büntetett jelleget tüntet fel.

Ugyanennek az alapgondolatnak kiterjesztésével javasolta *Prins*, hogy nihelyt meghatározott számú elítélés bizonyítja azt, mikép valaki közveszélyes, szokásszerű gonosztevő, akkor őt állandóan valamely állami intézetben kellene elhelyezni. Felhozta, hogy ezt az eszmét az angol képviselőház 1904 június 3-ikán hozott határozatával is elfogadta.

Hangsúlyozta, hogy főleg az élet és vagyon elleni büncselekmények tetteseit kellene szem előtt tartani és ezek számára a dologházak hosszabbtartamú elhelyezésre alkalmasabbak, mint a magánzárka, a mely egyébként is óriási költségekbe kerül.

Hasonló következtetésekre jutott a másik két véleményező, *Dupont* és *Jaspar* is (*Bulletin* XIII. 85—101. l.), a kik bruxellesi ügyvédek.

3. Az előkészítő vélemények közzétételét időrendben a francia csoport vitája¹ követte, a mely sok radikális nézet nyilvánítására adott alkalmat.

Conte marseille-i bíró (*Bulletin* XIII., 715. és köv.) kijelentette, hogy a felvetett eszme a jelenlegi büntetőjogok alapgondolatainak felforgatása ugyan, de *hasznos felforgatás*. Ő is utalt arra, hogy nemcsak bizonyos visszaesőkkel és csavargókkal szemben, hanem a korlátozott beszámithatóságúak egy részére nézve is szükséges, hogy a bíró rendelje el ezeknek az egyéneknek, a kik a kórházból vagy menedékházból szünet nélkül a börtönbe vándorolnak, állandó letartóztatását.

Cuche grenoble-i egyetemi tanár (*Bulletin* XIII. 717.) kiemelte, hogy a büncselekményeknek sokszoros ismétlése biztos ismérvét szolgáltathatja a büntetett közveszélyességének. Felhozta, hogy a büntetőjognak az eddigiek helyébe új ismérvet kell megállapítani, a *büntetett félelmetességének* fogalmát.

A vita folyamán a későbbi felszólalók, különösen az 1885. évi francia relegációs törvényre nézve (l. fennebb I. 6. alatt) nyilatkoztak.

A felszólalók megállapították, hogy a szokásos közveszélyes

¹ Bulletin XIII. 709—725 ; 749—752. l.

büntetésekkel szemben e törvény alapján a hatóságok nagyon erélyesen jártak el. Húsz év alatt 13,085 büntettest relegáltak a francia gyarmatokba.¹ Franciaország tehát biztosra veheti, hogy évtizedeken át 13,000-rel kevesebb veszélyes büntetése lesz, mint azelőtt volt. Elképzelhető, hogy a szokásszerű visszaesőknek ez a tömege két évtized alatt hány ezer újabb büntetett követett volna el, melytől a társadalom ily radikális törvényhozási intézkedés útján megmenekült.

Arra nézve, hogy a relegatio mily szigorú és eredményében mennyire hathatós büntetés, a belügyministeriumnak egyik hivatalnoka a vita folyamán felhozta, hogy a Guyanaba relegált háromezer büntetett közül a gyilkos éghajlat folytán 58% meghalt. A francia hivatalos körök éppen úgy, mint a közvélemény, tehát hidegen tudomásul veszik, hogy a gonosztevőknek ezreitől, különösen a főváros és nagyobb városok ily radikális módon mikép szabadíthatók meg.

Ránk nézve különösen tanulságos, hogy maga a nagynevű *Béranger*, kinek a feltételes elítélés európai változatát és a büntető törvénykezés más humanitarius reform-eszméit köszönhetjük, kinek emberiségét és alapvető érdemeit minden korunkbeli kriminologus tiszteli, a közveszélyes büntetésekkel szemben még evvel sem elégedett meg. Kereken kijelentette a következőket (*Bulletin* XIII., 752.): „mindenki elismeri, hogy bizonyos javíthatatlanok részére lehetetlenné kell tenni azt, hogy árhassanak. Tehát szükséges olyan *elimináló büntetés*, mint a minő a relegatio. Franciaországban azonban ennek az intézménynek számos fogyatkozása van, a mit bizonyít az, hogy *nem eléggé alkalmazták*“.

A kik tehát a tételes jogokkal szemben a közveszélyes büntetések ellen bizonyos *szigorúbb rendszabályokat* kívánnak javaslatba hozni, a külföldi jogi irodalommal és tudományos áramlatokkal nem foglalkozó szakférfiak előtt a reactio vádja elől könnyen védhetik magukat azzal, hogy egész Franciaország egyik leghumánusabb és legtekintélyesebb büntető jogászának állásfoglalására hivatkoznak.

A vita folyamán a relegatióra nézve a vélemények háromfelé ágaztak el (*Bulletin* XIII. köt. 751. l.) és a kongressus azt

¹ *Schmidt* gyarmatügyi aligazgató közlése. (*Bulletin* XIII. köt. 718. l.)

határozta, hogy II. nagygyűlésén az 1885. évi relegatiós törvény reformjának kérdését is napirendre tűzi. (Id. h. XIII. köt. 753. l.)

4. A vita eredménye a következő volt:

Az elnöklő *Garçon* párisi tanár (id. h. XIII. köt. 750. l.), összefoglalván a vitát, a következőket mondta: „Azt hiszem, mindenki egyetért abban, hogy bizonyos büntetésekkal szemben elimináló büntetés szükséges. Talán el lehetne fogadni a következő általános formulát: a végből, hogy a szokászerű gonosztevők és a javíthatatlan visszaesők ellen a megtorlás biztosítassék, szükséges, hogy a törvény vagy a bíró a terhelt előéletére nagyobb súlyt helyezzen, mint az általa elkövetett legutolsó bűncselekményre“.

Ehhez a szövegezéshez az előadó, *Garraud* lyoni tanár is hozzájárult (id. h. 750. l.), de a vitát tovább folytatták és végre egyhangúlag elfogadták *Le Poittevin* párisi tanárnak következő határozati javaslatát (id. h. 752.): „A büntetések bizonyos csoportjaira nézve az eddig nagyon is kizárólag alkalmazott bűncselekmény fogalma helyett a büntettes veszélyességének ismervét lehetne tenni“. A francia csoport tehát a visszaesőkről itt már átment a büntetéseknél más csoportjaira (csavargók, koldusok, korlátozott beszámíthatóságúak) is.

5. A N. B. E.-nek 1903. évi hamburgi nemzetközi nagygyűlése (Bulletin, XIII. 426—470) nem döntött véglegesen, hanem felhatalmazta az Egyesület központi választmányát (id. h. 470. l.), hogy a kérdést a korábbi vélemények és a nagygyűlési vita alapján újabb vizsgálódásnak vesse alá és a legközelebbi (f. évi szeptemberben Amszterdamban tartandó) nagygyűlés napirendjére tűzze ki.

6. Később, 1906 nov. 4-én a N. B. E. központi választmányja elhatározta, hogy az általános referátum mellett külön előadói véleményeket is fog kívánni egyrészt az orvostudományok munkásaitól, különösen a hysteriások, epileptikusok és izsakosok stb. tekintetében, másrészt jogászoktól, főleg a visszaesőszokás- és üzletszerű büntetésekre nézve.

Ezekre a kérdésekre nézve fejtette ki több magyar orvostudományi szakférfi és jogász véleményét a N. B. E. magyar csoportjának alább közölt vitáiban.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

A N. B. E. magyar csoportjának tárgyalásai.

A XI. nagygyűlés napirendjére tűzött első kérdést a N. B. E. központi választmánya következőleg szövegezte:

„Hogyan lehetne a büntettek bizonyos csoportjaira nézve a közveszélyesség fogalmát tenni az eddig majdnem kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe?“

Dr. Friedmann Ernő:¹ A kérdés megoldásánál két elvet kell szem előtt tartani. Az egyik az, hogy a büntetésnek más célja, mint a jogrend fentartása, nem lehet. A másik az, hogy a büntetésnek összes hatásait kell figyelembe vennünk.

A jogrend fentartásának két eszköze van: a társadalomnak a büntetésekkel szemben való megvédése és az egyéni érték és biztonság megbecsülése. A büntetésnek két irányban van hatása: egyrészt küzd a tettes szociális fogyatkozásai ellen, másrészt ellensúlyozza a bűncselekménynek a sértettre és a közvéleményre gyakorolt káros hatásait.

A viszonyok és az ezt követő eszmeáramlatok változásával a jogrend fentartásának egyik eszköze, vagy a büntetésnek valamelyik hatása előtérbe nyomulhat. És így, ha megállapítható, hogy a kriminalitásnak új, közveszélyes formái fejlődtek, semmi elméleti akadálya nincs annak, hogy a társadalom védelmének gondolata egyrészt, a büntetésnek az egyén társadalmi fogyatkozására gyakorolt befolyása másrészt, előtérbe ne nyomuljon. Semmi elméleti akadálya nincs annak sem, hogy a büntetés mellé, a hol még arra szükség van, egyéb praeventiv jellegű

¹ Az előadás teljes szövege megjelent a Jogtudományi Közlöny 1907. nov. 15., nov. 22., nov. 29. számaiban.

rendszabályok is lépjenek. De viszont nem tűnhetik el egészen az egyéni érték megbecsülésének szempontja sem, épp oly kevéssé, mint a büntetésnek a sértettre és a közvéleményre gyakorolt hatása.

A N. B. E. képviselőinek az az igyekezete, hogy a közveszélyes egyénekre vonatkozólag a büntetést és a hozzáfűződő rendszabályokat elválasszák a büntetendő cselekmény jelentőségétől és a megsértett jogtárgy értékétől. Az igazságszolgáltatás ezéjja szerintük ily egyénnel szemben csak az ártalmatlanná tétel lehet.

Két irányban mennek túl a célon. Először, hogy a közveszélyesség legsúlyosabb alakjait tartva szem előtt, nem találják meg a kellő arányosságot a társadalom különböző érdekei között. Liszt felállítja az iparszerűség fogalmát és ekkor a nagy nemzetközi tolvaj- és csaló-szövetségeket, a vasúti rablónak, a kassza-fúrónak, az ékszertolvajnak hirhedt alakjait állítja elének és nem mulaszt el egy alkalmat sem, mikor a közvélemény figyelme valamely zseniális bűncselekmény alkalmából e büntettes typus felé fordul, a köpenicki kapitány, a Strassnow esetének kapcsán, mindig felemeli intő szavát, hogy az iparszerű büntettek egész csoportjával végre le kell számolni. Liszt azonban nem tekinti, hogy a nemzetközi kriminalitás eme ragyogó fényű csillagai mellett a kis tolvajok, a kis csalók egész légiója van, a kik nem mesteri tökélyvel, nem zsenialitásból követnek el bűncselekményeket, hanem ellenkezőleg, szervezetük inferioritása folytán, talán mert elbuktak a létért való küzdelemben, talán munkahiányból, vagy a nyomor hatása alatt. A Liszt-féle definitio szerint a büntettek e két csoportja közt nincs különbség, mert a büntetendő cselekmény jelentősége és a jogtárgy értéke szerint ez esetekben irrelevans. A társadalom értékeinek és a jogrend fentartása eszközeinek teljes félreismerése az, hogy egy jelentéktelen értékű jogtárgynak bár állandó veszélyeztetését egy sorba helyezzük, egy bár alacsony rendű embernek életével és szabadságával.

A másik irányban túlmenek a N. B. E. képviselői, mikor nem különböztetnek eléggé büntetés és praeventiv rendszabály között. A korlátozott beszámíthatóságra általában még megteszik a különbséget büntetés — a legtöbb esetben enyhébb büntetés — és az azt követő rendszabály között. Az iparszerű büntette-

sekre vonatkozólag azonban nem tesznek különbséget. Követelik az ártalmatlanná tételt és nem törődnek, hogy büntetésnek vagy biztonsági fogságnak nevezik-e azt.

Az emberiség őskorától kezdve, a mai korig a büntetésnek az a hatása, hogy az a büncselekmény által a közvéleményben okozott káros hatásokat ellensúlyozza, nem enyészett el. Nem enyészett el — bár átfinomodott — a büntetésnek character-e, hogy az a büntetésnek okozott malum legyen. Ez a szempont pedig követeli, hogy súlyt fektessünk a büntetés és praeventiv rendszabály közötti megkülönböztetésre. Ez nem jelenti azt, hogy rendkívül súlyos esetekben nem szabad eltekinteni a büntetés korlátaitól és a tettest a rendesnél nagyobb malummal sújtani. Ez nem jelenti azt, hogy a malumtól, ha a közvélemény és a sértett az elégtételt nem is óhajtja, ne lehessen teljesen eltekinteni. Ez nem jelenti a másik irányban azt sem, hogy ne lehessen végső esetben, mikor a büntetés már teljesen csődöt mondott, helyette a tettes izolálásához fordulni. Mindezeknek elméleti akadályja nincs. De *szabályként* nem szabad felállítani, hogy a büntetés és praeventiv rendszabály között különbség nincs.

Ia tehát a felvetett kérdésre válaszolni akarunk, elvben három tételt lehet felállítani:

1. A tettes közveszélyes állapota mellett figyelemmel kell lenni az általa veszélyeztetett jogtárgy értékére is.
2. A társadalom védelmének szempontja mellet ügyelnünk kell az egyéni érték megbecslésére is.
3. A büntetés és a közigazgatási rendszabály között a határvonalat csak a végső esetben szabad elejteni.

Fontos kérdés, mikor legyen a közveszélyesség figyelembe vehető. A korlátozott beszámíthatóságnál már első elítélés alkalmából akarják figyelembe venni, úgy azonban, hogy előbb büntetést kapjon a tettes és csak azután kerüljön gyógyintézetbe. Nem pathologikus egyéneknél, ragaszkodnunk kell ahhoz az elvhez, hogy — némely kivételtől eltekintve — a közveszélyesség csak már megelőző elítélés után lehessen megkülönböztetett eljárás alapja.

A magyar büntetőtörvénykönyvben a közveszélyesség elleni védekezésre vajmi kevés intézkedést találunk. Nem lehet elvitatni, hogy ebben az irányban is még a feladatok egész sora zata vár a magyar jogélet munkásaira.

A reform-munka Magyarországon elméleti aggályokba alig fog ütközni. Nálunk a büntetőjog sohasem volt oly sűrűn a transcendentalis elméletek ködébe burkolva, mint Németországban. Sohasem vert mély gyökeret, sem a köztudatban, sem a tudósoknál az az elmélet, hogy a büntetés emberfeletti hatalom kezében van. Nincs is szükség tehát arra az elkeperedett küzdelemre, melyet külföldön az új irányok a büntetőjognak a transcendentalis fogalmak alóli felszabadításáért vívtak. Nálunk hosszas elméleti küzdelmek nélkül, azonnal a termékeny alkotások terére lehet lépni. Csak egy szempontot nem szabad sohasem teljesen szemelől tévesztetni, azt az eszmét, a mely nemzeti jogfejlődésünknek eddig oly sok intézményében öltött testet: ez az egyéni szabadság, az egyéni érték megbecsülése.

Babarczy Schwartzter Ottó dr. főrendiházi tag, egyetemi tanár, udvari tanácsos. A korlátolt beszámíthatóság vitája már régóta folyik, de csak az utóbbi egy-két év folyamán vált a forensis-psychiatriának jóformán domináló tárgyává. A XIX. század első felének törvényhozása: a német particuláris jogok nagy része, az 1843-iki magyar büntető törvényjavaslat, a dán, a svéd, a görög törvény, az osztrák jog és az újabb törvényalkotások: a finn, de különösen az olasz, a norvég törvény és a svájci tervezetek elismerik a korlátolt beszámítást, ellenben az észak-német szövetségi büntetőtörvény tervezete — bár erős küzdelem után — mellőzte azt, nem került bele a német elméleti jogászok az időbeli uralkodó felfogásával egyezően a német birodalmi büntetőtörvénykönyvbe és nyilván ennek a hatása alatt a mi büntetőtörvénykönyvünkbe sem. Nem ismeri azt el a francia, a belga, a németalföldi, az angol, a skót és ír, a spanyol, a portugál, a bolgár, a török és az 1903. évi új orosz törvény sem.

Az irodalomban is szemben áll egymással a két tábor. Delbrück, Aschaffenburg, Koch, Schrenk-Notzing, Moravcsik, Salgó pszichiaterok, Liszt, Kahl, Weingart, Merkel, Seuffert, Oetker, Baumgarten, Balogh Jenő stb. jogászok mellette; Mendel, Nasse, Jessen, Laufenaer pszichiaterok, Finger és a klasszikai iskola hívei általában: Berner, nálunk Edvi Illés Károly ellene foglalnak állást.

Beszámítás alatt a tettesnek az elkövetett cselekményért

felelőssé tételét értjük; a beszámítás tehát és ehhez képest a korlátozott beszámítás is jogi fogalom.

A magyar büntetőtvény szempontjából abszolút fogalom a beszámítás; a kinek elmetehetsége nem volt úgy megzavarva, hogy e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt, az nem beszámíthatatlan, a ki nem beszámíthatatlan, az beszámítható és pedig sohasem félig vagy korlátozottan, hanem mindig egészen. A beszámíthatatlan a bűnvád alól menekül, a beszámítható mindig büntetés alá kerül és csak büntetésének mértéke változhatik az eset körülményei szerint.

A mi feladatunk most annak a vizsgálata, hogy megfelelő büntetőtvényünknek ez az álláspontja a természet jelenségeinek, hogy az a két kategória, a melyet a büntető-törvény felállít, t. i. a beszámítható és a beszámíthatatlan emberek kategóriája a büntetőtvénnyel összeütközésbe kerülő minden emberre nézve minden vonatkozásban teljesen kielégítő rendezést nyújt-e vagy pedig vannak-e olyan emberek is, a kikre külön rendelkezések szükségesek és ha ilyen emberek vannak, milyenek legyenek azok a rendelkezések.

I.

Régi és általánosan elismert tapasztalat, hogy az elmeépség és az elmebetegség között nem lehet biztos határvonalat húzni, vannak olyan állapotok, a melyek nem tartoznak ugyan az elmebetegségek közé, de a melyeket a rendes elmebeli képességű ember lelkiállapotaival egy fokon állóknak sem tekinthetünk. Vannak emberek, a kik nem elmebetegek, de elmebeli állapotuk nem is rendes. Ezek az emberek adják a korlátolt beszámíthatóság anyagát.

A mi anyagi büntetőjogunk (1878 : V. t.-cz.) — habár a bűnvádi perrendtartás (1896 : XXIII. t.-cz. 246. §.) a beszámíthatóságot csökkentő lelkiállapotokat ismeri — a büntetés mértékének kiszabásán kívül nem nyújt arra módot, hogy a bíró ezeket a lelkiállapotokat — nem tekintve a fiatal kort és a siketnémaságot, a melyek tulajdonképpen szintén ide tartoznak, figyelembe vehesse; az ilyen egyénen épp úgy kell a büntetést végrehajtani, mint más elítélten és a büntetés végrehajtása után a büntetőtvény szerint épp úgy kilép az a szabadságba, mint

más elítélt. Már pedig kétségtelen, hogy ezeknek az egyéneknek elmeállapotuk nem rendes; abnormitásuk élénk közérzeti zavarokat idéz elő, idegrendszerük ingerlékenységét fokozza, a különféle belső és külső behatásokkal szemben ellentállóképességüket csökkenti s így az akaratbeli elhatározási és megfontolási képességet a rendesnél nagyobb mértékben befolyásolja. Nem fér meg tehát az igazságosság elvével, ha a törvény ez állapotokra nem vet ügyet.

Azért az ú. n. korlátolt beszámíthatású egyéneket illetőleg mind a büntetőjog, mind a közigazgatási jog terén, különleges (speciális) jogszabályok szükségesek.

II.

A psychiatriai és a jogi szakirodalomban nagyobbára ugyanazokat az állapotokat sorolják fel a „korlátolt beszámíthatóság” okai gyanánt. Ide tartoznak: az alkoholizmus és egyéb mérgezések, az epilepsia, a hysteria, a neurasthenia és más idegbetegségek, agybetegségek, a koponyasérülések némely következményei, a serdülésnek, továbbá a menstruációnak, a terhességnek, a szülésnek, a szoptatásnak, a gyermekágyának, a klimakteriumnak befolyása bizonyos szervezeti praedispositio esetében, az öröklési terheltségnek, a degeneráltságnak az állapota, a gyengeelméjűség (szellemi korlátoltság), a kényszerképzetek állapota, a physiologikus határon belül lévő kedélyhullámzások, felindulások stb. Némelyek (pl. Näcke és Bleuler) a nemi perversitást (Nicoladoni), az aggkor befolyását is felemlítik, mások (pl. Kraepelin) a kezdődő elmebetegségnek első és a gyógyuló elmebetegségnek utolsó fejezeteit is ideszámítják.

Ez állapotok köre nézetem szerint attól függ, hogy a büntetőjog rendszerében minő rendszabályokat akarunk az ily emberekre alkalmazni: ha megelégszünk a büntetés enyhítésével, akkor ez állapotok körét tágabbra vehetjük, ha egyéb rendszabályokat is akarunk ellenükben alkalmazni, akkor ez állapotok körét szűkebbre kell szorítanunk. Minthogy a fősúly szerintem nem a büntetés enyhítésén, hanem a büntetés végrehajtásának a reformján és a büntetés végrehajtása után alkalmazandó rendszabályokon fekszik: az itt számbaveendő állapotok körét meg kell szorítanunk.

Ki kell hagynunk a korlátolt beszámítás állapotainak köré-

ből első sorban az egészséges, a normális embernél is előforduló indulatokat, kedélyi izgalmakat, a normális szenvedélynek, a szerelemnek, a gyűlöletnek, a haragnak, a normális nemi ösztönnek physiologikus állapotait; a normális embernek számtalan külső benyomásából származó lehangoló és felemelő érzéseit, depresszióit és exaltációit; a terhes vagy menstruáló nőnek ez állapotával járó ingerlékenységéből fakadó ösztöneit, a normális ittasságnak öntudatlanságot elő nem idéző fokait stb., a melyek akkor, ha a beszámítást kizáró fokra nem emelkednek, csak a büntetés enyhítését indokolják, de ezen túlmenő, különleges rendszabályok okául nem szolgálnak.

Ki kell hagynunk továbbá eseteink köréből az átmeneti, pillanatnyi állapotokat és csak a tartós állapotokat szabad felvennünk. Az állapot tartóssága azonban nem jelenti a gyógyíthatatlanságot, csak azt, hogy felismerhetően chronikus legyen annak jellege és nem valamely kóros izgatottságnak (pl. a kli-makterium korában) hirtelen támadt, egyedül álló kitörése.

Ha az elmének ily megzavarodása csak a tett elkövetésének idejében állott fenn, de utóbb a tárgyalás vagy a büntetés végrehajtásának idejében már megszűnt, akkor nem szolgálhat oly rendszabályok alapjául, a melyek éppen ebben az időben lennének alkalmazandók és huzamos alkalmazásra vannak számítva. Az egyes kórformák büntetőjogi jelentősége nagyon különböző; a kórformák büntetőjogi jelentőségével a negyedik országos elmeorvosi értekezleten tartott előadásomban tüzetesen foglalkoztam, itt csak röviden említem fel, hogy legnagyobb jelentősége a gyengeelméjűségnek, a hysteriának, az epilepsiának és alkoholismusnak van, mind az előforduló esetek száma, mind ezek súlya tekintetében. A pervers nemi ösztön, az exhibitionismus, a kényszerképzetekből származó kényszercelemekények, a melancholia, hypochondria, morphinismus stb. szintén előfordulnak, de csak szórványosan.

A mi már most a korlátolt beszámítás eseteinek elhatárolását illeti, általában felállíthatjuk szabályként, hogy csak az korlátolt beszámíthatóságú, a ki nem beszámíthatatlan. Első dolog tehát annak a kimutatása, hogy a terhelt nem épelméjű, zavar-talan elmetehetségű egyén-e. Ha megállapítottuk, hogy az elmetehetség megzavarása forgott fenn és így az esetet az elmeép-ségtől elkülönítettük, azt is meg kell állapítanunk, hogy az elme-

tehetségnek ez a zavara nem emelkedett-e a beszámítást kizáró fokra, mert ha a kifejezett elmebetegségnek vagy az elmetehetség megzavartságának a btk. 76. §-ában szem előtt tartott ismérvei megállapíthatók, beszámításnak nincs helye és így korlátolt beszámításról sem szólhatunk. Ha már most a határ mind a két oldalról meg van vonva, akkor a határon levő állapot meg van állapítva. Az egyének csoportjának megjelölésére véleményem szerint nem helyes a kétes elmeállapotok kifejezést használni. Ha a diagnosis kétes, ha az orvos és a bíró nincsenek tisztában azzal, hogy a beszámítást kizáró elmeállapot áll-e fenn, vagy nem, akkor nem szabad a beszámíthatóságot megállapítani. A mi eseteinkben a diagnosis nem kétes; a beszámítás fennáll. A korlátolt beszámítás kifejezés jogilag is kifogásolható, és mint tisztán jogi műszó, kevésbé alkalmas, mint a pszichiatriából vett „csekélyebb szellemi érték“ vagy Baumgarten szerint a „tökéletlenek“, „nem teljes szellemi értékűek“ kifejezés. Ezt a kifejezést vélem a legzélszerűbbnek.

Az idetartozó állapotoknak sem taxativ, sem példászerű felsorolását, a minökkel a régebbi törvényekben találkozunk, nem helyeslem; általános körülírás az esetek mindegyikében feltalálható ismertetőjelekkel mindenestre helyesebb; ilyent használnak az újabb törvények (dán, finn, olasz), tervezetek (svájci, magyar) és az újabb írók (Balogh J., Friedmann E., Kahl, Oetker stb.) is.

Mint hogy fentebb kifejezett nézetünk értelmében, a szerint, a mint csak a büntetés enyhítéséről vagy egyéb intézkedésekről is van szó, a szóban levő állapotok köre is tágabb vagy szűkebb, természetes, hogy ez állapotnak törvénybeli kifejezésére az enyhítő körülményekről szóló rendelkezésekben tágabb körű, a többi rendelkezésekben pedig szűkebb körű meghatározást kell használnunk. A büntetés enyhítését mindazokra az állapotokra alkalmazni kell, a melyek a törvénynek a beszámításra vonatkozó rendelkezései értelmében a beszámíthatatlanság okául szolgáló állapotokat megközelítik. Mindazon zavarai az öntudatnak vagy az elmetehetségnek, a melyek, ha bizonyos fokra emelkednek, a beszámítást kizárják, enyhítik a büntethetőséget akkor, ha a beszámítást kizáró fokra nem emelkednek. A büntetés végrehajtásának eltérő szabályozására és a büntetés végrehajtása után netán szükséges rendelkezésekre vonatkozó szabályok szempontjából a csekélyebb szellemi érték kórosságát és tartósságát kell kiemelni.

III.

Első kérdés az: kell-e korlátolt beszámíthatóságú, helyesebben csekélyebb szellemi értékű egyént büntetni? nem lenne-e helyesebb a büntetést mellőzni? Sokan, pl. Lilienthal, Bleuler, Zürcher, Finger, Prins, Kraepelin, nálunk Salgó és Finkey is azon az állásponton vannak, hogy az ily egyént nem szabad megbüntetni.

Erre az álláspontra a törvényhozások egyike sem helyezkedett és az e tárgygyal foglalkozók túlnyomó része (köztük: Liszt, Kahl, Seuffert, Baumgarten, Lukács H., Friedmann E. stb.) is ellene van. A büntetés kérdése nézetünk szerint a beszámítás kérdésén fordul meg; ha a csekélyebb szellemi értékű egyén nem beszámíthatatlan, hanem beszámítható, vagyis tettéért felelős, akkor ennek szükségszerű és mellőzhetetlen következménye az, hogy bűnhődnie kell.

Azok a régebbi törvényhozások, a melyek a korlátolt beszámíthatóságról rendelkeztek, azt kizárólag a büntetés enyhítésének céljára fogadták el, a melyek pedig nem ismerték el, ezt főképpen azzal indokolták, hogy a büntetési rendszer enyhítő körülményei mellett nincs rá szükség. A korlátolt beszámíthatóságnak tehát kizárólag a büntetés enyhítése szempontjából volt jelentősége. Újabban is általában kiemelik, hogy a csekélyebb szellemi értékű egyént enyhébben kell büntetni; Kahl, Liszt, Leppmann, Oetker, Weingart, Finkelnburg, a svájci tervezet, nálunk Lukács, Friedmann szintén enyhíteni kívánják a büntetést, mert az ily egyének bűnössége csekélyebb. Az újabb törvények, a finn, az olasz, a norvég is eképpen rendelkeznek.

Hogy a német írók túlnyomóan ezen az állásponton vannak, annak egyik főoka az, hogy a német büntetőtörvény a büntetésnek azt az általános enyhítését, amely pl. a mi jogunkban megvan, nem ismeri; 44 bűncselekmény esetében és közöttük a legsúlyosabb bűncselekményre, pl. a gyilkosságra nézve kizár minden enyhítő körülményt.

Az osztrákok, akiknek a jogában a gyöngelméjűség általában enyhítő körülmény és a kiknek joga az általános enyhítést fogadja el, a büntetés enyhítésére vonatkozó reformtörekvéseire általában csekély súlyt helyeznek.

Nálunk a kérdés e részének sokkal csekélyebb a jelentősége, mint a németeknél. A mi jogunkban a btkv. 92. §-a minden büncselekményre nézve messzemenő enyhítési jogot ad a bírónak tehát a mai törvény mellett is módjában van a csekélyebb szellemi értéket enyhítő körülménynek tekinteni. Az egyes büntetésnemek (fegyház, börtön, fogház) közötti megkülönböztetésnek a gyakorlatban különben nincs is valami sok jelentősége. A mi pedig a büntetés megrövidítését illeti, a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetés az ily egyénekre nézve nemcsak nem jár haszonnal, hanem tetemes kárt okoz; a büntetés megrövidítésére irányuló reformtörekvés tehát a büntetés czéljának nemcsak nem felel meg, hanem annak egyenes negatiója.

A büntetés czélja ugyanis a megtorláson kívül a büncselekmény ismétlődésének a megakadályozása; már pedig tapasztalati tény, hogy éppen az ily csekélyebb szellemi értékű egyének követik el leggyakrabban a büncselekményt ismételve, a mi legjobban mutatja, hogy sem a büntetéssel való fenyegetés, sem az elszenvedett büntetésre való visszaemlékezés őket további büncselekmények elkövetésétől nem tartja vissza.

Ha már most a normális büntetés sem tartja vissza a csekélyebb szellemi értékű egyént a büncselekmény elkövetésétől, még kevésbé várhatunk ily hatást a megrövidített büntetéstől; hisz az a tudat, hogy szellemi állapota okán a normálisnál rövidebb büntetésre van a tettesnek kilátása, a büncselekményre ösztönző inger erejét nemcsak nem csökkenti, hanem inkább fokozza s így a büncselekmény elkövetését csak megkönnyíti. Ha gyógyítással, javítással, neveléssel egyáltalában lehet valamit elérni, erre a célra módszeres eljárásra, ennek a megvalósítása czéljából pedig hosszabb időtartamra van szükség; a büntetés megrövidítése tehát a czél ellen való törekvéssel egyértelmű. Mint társadalmi védelem is teljesen értéktelen és haszontalan a rövid büntetés, mert hiszen az elítélt már pár nap mulva újra elköveti ugyanazt a büncselekményt, a miért megbüntették.

Mindezeket figyelembe véve, semmi okot sem találunk arra, hogy a csekélyebb szellemi értékű egyének büntetését ez állapotokra tekintettel, a büntetés rövidítésének alakjában enyhítsük. Állapotuk még inkább a büntetés súlyosbítását tenné indokolttá, a mit Baumgarten javasol is, de ha addig nem is akarunk menni, hagyjuk meg a büntetés enyhítésének a 91. és 92. §-ban meg-

határozott jogát a bíró kezében, a ki az enyhítés nemét és értékét az eset körülményei, a tettes egyénisége és saját belátása szerint legmegfelelőbbben alkalmazhatja. Csak egy dologban tartom mégis indokoltnak a büntetés enyhítésének mai rendszerén változtatni és a büntetés kötelező enyhítését a törvényben kimondani. Azt az esetet, a mikor a tettes a bűncselekményt öntudatának vagy elmetehetségének a beszámítást ugyan ki nem záró, de ez állapotnak a beszámítást kizáró fokához közel álló zavarában követte el, kiveendőnek vélem a bíró discretiója alól és a büntetés kötelező enyhítését tartom indokoltnak annyiban, hogy az ily állapotban cselekvő tettet halállal vagy életfogytig tartó szabadságvesztésbüntetéssel ne lehessen sújtani. Ennyiben az elhatározást lényegesen befolyásoló körülményeket — akár kóros alapon nyugodjanak azok, akár nem, akár tartósak legyenek, akár pillanatnyiak — nézetem szerint figyelembe kell venni.

A szabályt ekként formulázom:

azt, a ki a büntettet vagy vétséget oly állapotban követte el, a mely a beszámítást a törvény értelmében kizáró állapothoz közel állott, halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem szabad ítélni.

IV.

Mindjárt az úgynevezett korlátolt beszámíthatóság kérdésének újabb felvetése alkalmával hangsúlyozták Jolly, Forel, Wollenberg, Delbrück, hogy a reform súlypontja nem a büntetés időtartamának a leszállításán, hanem azon fekszik, hogy az ide tartozó egyéneknek másként kell a büntetést végrehajtani; nem quantitative kisebb, hanem qualitative más büntetést kell rájuk alkalmazni, mint a normális elítéltekre.

A végrehajtási módozatok két véglete: a rendes büntető-intézet és az elmeogyintézet.

Vincensi, Finkelnburg, letartóztatási intézeti igazgatók nézete szerint a rendes büntető-intézetekben is lehet a nem teljes szellemi értékű elítéltek bármely árnyalatára a büntetést állapotának megfelelően végrehajtani. Ezzel a nézettel szemben jogosan hozzák fel, hogy a büntetés végrehajtásának a rendszere egészséges emberekre van szabva: a büntető-intézet működésének minden ágában: a munkában és az üdülésben, az ellátásban, a

fegyelemben a büntetés teljes komolyságát és egész szigorát egyenlően érvényre kell juttatni. Ebben van a büntetés nevelő hatása és elrettentő ereje. Mind a kettő és ezzel a büntetés egységes végrehajtásának egységes rendszere szükségképpen szorult azzal, ha a büntető intézetek a csekély szellemi értékű emberek súlyos típusait is befogadják, ha a napirendnek és a normális bánásmódnak a szabályait folytonosan megszakítja egyes tartósan kóros tulajdonságú fegyházlakókra való különös tekintet. Nemcsak a büntettek világában a büntetés kérelhetetlen komolyságának hitét, hanem a közönségnek a büntetés iránti bizalmát is csökkenti az, ha a „fegyházat“ „gyógy- és ápoló-intézetnek“ tekintik.

Reánk pszichiaterekre nézve, a pszichiatrikus szempont: a beteg java lép előtérbe. Ezeknek az embereknek a büntetés végrehajtása alatt is rendszeres gyógyításra van szükségük; rendszeres gyógyítást pedig a büntetés rendes végrehajtásának keretében lehetetlenség keresztülvinni. Mindezeket figyelembe véve, helytelenítenem kell azt, hogy ez egyének büntetésüket a rendes letartóztatási intézetben töltsék ki.

A másik végtel, t. i. az elmeógyógyintézetben való kitöltés ellen még határozottabban állást kell foglalnunk. Az elmeógyógyintézet főcélja a gyógyítás és ápolás; az elmeógyógyintézetnek a büntetés végrehajtásához éppen semmi köze sincs. Nem lehet belenyugodni abba, hogy beszámíthatónak nyilvánított fegyenczen az elmeógyógyintézetben büntetést hajtsunk végre. Ez nemcsak az elmeógyógyintézet célját veszélyeztetné, s gyógyintézeti jellegét elhomályosítaná; de a nem büntetett elmebetegeket megszegyenitené, mert fegyenczekkel való közösséget erőszakol rájuk, továbbá a nagy közönségnek az elmeógyógyintézettel szemben ma indokolatlanul fennálló animositását indokoltan növelné; szóval a modern pszichiatria vívmányainak kockáztatásával visszalépnénk ezzel a régi, ma már Istennek hála, elavult felfogás felé, mely az elmebetegben gonosztévőt, az elmeógyógyintézetben tömlözcőt látott.

Helyesen mondja Moravcsik, hogy az ily egyénekre a közönséges letartóztatási intézetek szigorú fegyelme, a mi éppen ingerlékenységüknél, sérülékenyebb idegrendszerüknél fogva sokszor mesterséges izgatottságot válthat ki, sok, az elmeógyógyintézetek liberális elvek szerint vezetett enyhe regim-je pedig kevés.

Nézetem szerint tehát ezeknek speciális intézetekre van szükségük. A szakemberek legnagyobb részének is ez a véleménye. Az olasz büntetőtörvény, a svájci javaslat, a magyar büntetőtörvény novellájáról készült tervezetek is lényegileg ezen az alapon állanak.

A külön intézetben a legmesszebb menő individuális kezelésnek kell tért engedni a foglalkoztatásban, a bánásmódban, javításban, nevelésben, az ártalmas behatások szigorú távoltartásával, a munkakedv fejlesztésével stb. A fegyelem enyhébb lehet a rendes büntető-intézetnél, de csak annyiban, a mennyiben ezt a benne elhelyezett egyének különleges állapota indokolja; mivel ebben is büntetést hajtanak végre, ez is büntető-intézet: ezt büntetőintézeti jellegétől megfosztani nem szabad és, a mint a többi büntető-intézetet, az igazságügyminister alá kellene helyezni.

Az a kérdés már most, hogy a tartós és kóros szellemi zavar állapotában levő valamennyi elítéltet ebbe a külön intézetbe kell-e helyeznünk?

A kóros és tartós szellemi zavar állapotában levő elítéltek között is lesznek olyanok, a kik a büntetés rendes végrehajtásának keretébe jól bele tudnak illeszkedni, a fegyházi rendet és szigorot elég jól elbíróják. Csendes gyengeelméjűek pl. nem sok vizet fognak ott zavarni s gyógyulásukra is alig van kilátás.

Kahl és vele a 27. német jogászyűlés a csekélyebb szellemi értékű elítélteknek két osztályát, két típusát különbözteti meg és azokon, a kik erre alkalmasak, a rendes büntető-intézetekben, a kik pedig erre nem alkalmasak, óvó vagy biztonsági intézetben, ha pedig fiatalok, nevelőintézetben, akarja a büntetést végrehajtani, és annak az elhatározását, hogy az elítélt melyik intézetbe kerüljön, a büntető bíróságra bizza, a mely már a büntető ítéletben fogja kimondani azt, hogy az elítélt a rendes büntető-intézetben vagy pedig külön intézetben fogja-e büntetését kiállani.

A selectionának ez ellen a módja ellen erős aggodalmaim vannak. Hosszú psychiatriai tapasztalatom megérlelte bennem azt a meggyőződést, hogy előre teljességgel lehetetlen — az esetek legnagyobb számában — megmondani, hogy a nem normális elmeállapotú ember miképen viselkedik a letartóztatásban.

Elhez járul, hogy a bíróság főfigyelmét az ítélkezésre, az

elkövetett bűncselekmény megfelelő megtorlására fordítván, a végrehajtás módozatára tartozó ennek a kérdésnek aligha fog oly nagy jelentőséget tulajdonítani, mint sajátképi feladatának és azért hajlandó lesz ebben kevesebb körültekintéssel eljárni; ha pedig az ügynek ezt a részét is nagy alaposággal tárgyalja, akkor ennek a körülményes megvitatása, a vád és védelem erre is harcba vitt fegyvereinek a mérkőzése a bíróságnak igen sok idejébe és munkájába fog kerülni, nem is szólva arról, hogy egyes esetekben addig, míg az ítélet meghozatalától a büntetés végrehajtására kerül a sor, a felelbbvitel következtében gyakran hosszabb idő is eltelik és ez alatt eshetőleg a kórállapot is megváltozhatik. Szerintem a bíróság az ítélet kimondásával befejezi feladatát, a büntetés végrehajtása s a végrehajtás helyes módozatának elrendelése már a büntetést végrehajtó administratív hatóságoknak a dolga.

Mint hogy tehát nézetem szerint a büntetés végrehajtásának megkezdése előtt lehetetlen arról meggyőződést szerezni, hogy az illető egyén miképen viselkedik a letartóztatásban, hogy végre lehet-e rajta a közönséges büntetést hajtani vagy nem: azt az eljárást vélem helyesnek, hogy az oly elítélt, a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor a beszámíthatatlanság állapotát megközelítő szellemi zavarnak tartósan kóros állapotában volt, büntetését a külön büntető-intézetben kezdje meg és itt történéjek meg ez állapotok különféleségéhez képest az elítéltek selectiója. Csak a specialis berendezésű külön intézetben tapasztalt és kiváló pszichiater döntő közreműködésével vélem eldönthetőnek azt, hogy a büntetés végrehajtásának melyik módozatát kell alkalmazni. Ha az intézet elmeorvosa úgy találja, hogy az oda beszállított egyénnek az intézetben tartására nincsen szükség, mert a szabadságvesztés büntetésének az ítéletben kimondott nemét szellemi egészségének sérelme nélkül kibírja, az ő javaslatára az administratív igazságügyi hatóság: az igazságügy-minister, eshetőleg az illetékes főügyész intézkedhetik a büntetés normális módjának a végrehajtása iránt. Azt, hogy első sorban a normális végrehajtás kíséreltessék meg és csak, ha kiderül az elítéltnak erre való alkalmatlansága, akkor szállíttassék a külön intézetbe, azért nem vélem helyesebbnek, mert maga e kísérellet is eshetőleg hátrányára lehet az elítélt elmeállapotának, betegségét még inkább kifejlesztheti, súlyosíthatja és, mert ez

állapotok megítélésére nem igen akad minden egyes letartóztatási intézetben, pl. minden vidéki fogházban oly kipróbált pszichiatriai képzettségű szakember, mint a milyennek a külön intézet vezetőjének lennie kell. Ugyancsak a rendes büntetésbe kell áttenni, a javasoltam úton, az elítéltet akkor is, ha a kóros szellemi állapotnak az intézeti letartóztatás alatti javulása vagy gyógyulása következtében az intézeti letartóztatás oka utóbb megszűnt; ha ez az ítéletben megállapított büntetés kiállása előtt következik be, a büntetés hátralevő részét természetesen a rendes intézetben kell kitölteni.

Az alól a rendszerinti szabály alól, mely szerint a szóban levő elítélt első sorban a külön intézetben kísérelné meg a büntetés kiállítását, a célszerűség okából kivételt kell tenni akkor, ha a szabadságvesztés-büntetés igen rövid tartamú, ha a vádlottat pl. pár napi vagy heti fogházra ítélik, akkor nem lenne indokolt őt az esetleg távoleső külön intézetbe szállítani, hanem kitölthetné ilyenkor rövid fogház- vagy elzárásbüntetését a rendes helyén, a járásbírószági fogházban, a hol rövid idő alatt a büntetés módja alig is gyakorolható rá hátrányos befolyást.

Az előadottaknak megfelelő törvényes rendelkezést a következő formulázással lehetne kifejezni:

Az, a ki a büntetést vagy vétséget olyan tartósan kóros szellemi állapotban követte el, a mely a beszámítást a törvény értelmében kizáró állapothoz közel állott, egy hónapi időtartamot meghaladó szabadságvesztés-büntetését állapotának és egyéniségének megfelelő figyelembe vételével az e célra rendelt külön büntetőintézetben tölti ki.

V.

Tárgyunk legnehezebb része az, mely a büntetés végrehajtása után alkalmazandó óvórendszabályokról szól és arról, hogy az ú. n. korlátolt beszámítású egyénnel szemben büntetésének kiállása után a társadalom védelmére milyen eszközök jogosak és célszerűek. Mai jogi rendezésünk a társadalom védelméről nem gondoskodik kellőképpen. Már pedig senki sem vonhatja kétségbe azt, hogy az államnak joga és kötelessége a békés polgárt, a védtelen nőt, az ártatlan gyermeket megvédeni azok ellen a büntettek ellen, a kiket sem megjavítani, sem

elrettenteni nem lehet, a kik állandó veszélyt rejtenek magukban. Az államnak e védelmi joga és kötelessége megnyilatkozik több hasonló intézkedésben is; a közveszélyes elmebetegnek internálásán felül csak a fertőző betegségek elleni védekezést említjük. De védelemre van szükségük maguknak az egyéneknek is, mert a nélkül nem képesek a maguk lábán megállani. Másrészt azonban általában hajlandók az e részről felmerülhető veszélyeket túlbecsülni; a fertőző betegségek közveszélyessége jóval nagyobb, mint a korlátolt beszámításúak közveszélyessége s erre még sem követelnek oly radikális rendszabályokat, a minőket a korlátolt beszámításúakra általában hangoztatnak. A társadalom védelme és az egyéni szabadság itt szemben állanak egymással és a kérdés nehézsége éppen abban áll, hogy meddig szabad a védelem eszközeiben mennünk a nélkül, hogy az ember egy alapjogát: a személyes szabadságot meg ne semmisítsük.

A társadalom védelmét kétféle eszközzel kívánják biztosítani, ú. m.: 1. kényszerletartóztatással, 2. egyéb eszközökkel.

Az elmebetegeknek a társadalom czéljából veszélyességük tartamára szóló őrizetben tartása nálunk is, másutt is, általában el van fogadva; ennek a helyességéhez szó nem fér. A legtöbb újabb törvénytervezet (a norvég, a svájci, egyes magyar tervezetek pl. Balogh Jenőé) a tudományban és az irodalomban kifejezésre jutott vélemények (a dresdener forensisch-psychiatrische Vereinigung, Seuffert, Van-Calker, Grefrath, Delbrück és Liszt javaslatára a Nemzetközi büntetőjogi Egyesület 1903. évi dresdener congressusa, a VII. Nemzetközi Bürtüntügyi congressus, Liszt, Salgó stb.) az ú. n. korlátolt beszámítású közveszélyesek őrizetbevételéről is szólnak.

A túlnyomó többség azon az állásponton van, hogy a közveszélyes korlátolt beszámítású büntettest a büntetés kiállása után is őrizetben kell tartani, határozatlan ideig, mindaddig, míg közveszélyessége tart, úgy hogy ezt az álláspontot uralkodó tannak tekinthetjük.

Vegyük fontolóra első sorban azt a kérdést, hogy kiket kell utólagos megőrzés alá vonni, kényszerletartóztatásba helyezni.

A javaslatok és az írók legtöbbje csak egész általánosságban közveszélyességről beszél, de e tágulékony fogalmat nem határozza meg és így a szabályt alkalmazó hatóságra bízva annak az eset körülményei szerint való eldöntését, hogy az az ember,

a kiről szó van, közveszélyes-e. Greffrath közveszélyesnek tekinti azt, a kire nézve alaposan lehet tartani attól, hogy visszakapott szabadságát büntett vagy bizonyos meghatározott vétség elkövetésére fogja felhasználni. Liszt abban az esetben, ha a jogrend csekély megzavarását ki akarjuk a közveszélyesség köréből zárni, az őrizetbevételnek ahhoz a feltételhez kötését hozza szóba, hogy büntett vagy vétség elkövetésétől lehessen tartani, de a határozó fórum szabad mérlegelését nem tarja ezzel korlátolandónak. Legtöbben csak a büntetett egyénnek a büntetés kiállása utáni őrizetbevételét javasolják. Liszt, Leppmann, Weingart és Salgó tovább mennek és állandó, határozatlan tartamú biztonsági őrizetbe akarják azt a közveszélyes embert is vetni, a ki még a büntetőtörvénnyel nem került összeittközésbe, abból indulva ki, hogy ha a közveszélyesség fennáll, miért kelljen bevárni, míg az kitörésre jut, míg erőszakos cselekedetben megnyilvánul és miért ne lehessen már ennek is elejét venni. Legújabban Friedmann Ernő figyelembeveendőnek tartja a veszélyeztetett jogtárgy értékét is.

Én is azokhoz csatlakozom, a kik a közveszélyes csekélyebb szellemi értékű emberekkel szemben nemcsak akkor követelnek védelmet, ha közveszélyességüket valamely súlyos bűncselekmény elkövetésével már kimutatták. Ha a veszélyes elmebetegre a törvény (1876 : XIV. t.-cz. 71. §-a) akkor is kötelezővé teszi a tébholydai kényszerelhelyezést, ha bűncselekményt nem követett el, nem látom be, hogy miért legyen más a korlátolt beszámításúakra vonatkozó törvényes szabályozás. A mi azonban bennem a legsúlyosabb lelkiismereti aggodalmakat ébreszti, ez az, hogy a közveszélyesség fogalmát távolról sem határozzák meg, a mi lehetővé teszi, hogy minden csekélyebb szellemi értékű embert el lehet zárni, a kire nézve attól lehet tartani, hogy szabadlábban maradása esetében bármiféle bűncselekményt fog elkövetni. Hangsúlyozzák is, hogy nem a bűncselekményt, hanem a közveszélyes ember egyéniségét kell tekintetbe venni, hogy a letartóztatás tartama a bűncselekmény minőségétől függetlenül a közveszélyességi hajlam fenforgásáig terjedjen, hogy igen csekély büntetőjogi beszámítás alá eső cselekmény miatt is helye lehet évekig vagy életfogytig tartó letartóztatásának. Eddig én nem merek elmenni, én szükségesnek találom annak a vizsgálatát is, micsoda rossz az, a mit ez a csekélyebb szellemi értékű egyén

a társadalomnak okozhat, és szükségesnek találok annak a vizsgálatát is, hogy ez a rossz, a mitől a társadalmat meg akarjuk óvni, megéri-e azt a rosszat, a mit a társadalom védelme czimén ezzel az emberrel el akarunk szenvedtetni. Mert hiába mondjuk, hogy ez nem fegyház, hanem biztonsági intézet, hogy a mit ő most kiáll, az nem büntetés, hanem a társadalomnak a megóvása, a mely egyúttal neki is javára szolgál. Ez a szerencsétlen sohasem fogja azt megérteni, hogy míg az a teljesen épeszü társa, a kivel a bűncselekményt együtt elkövette, már régen szabadon jár, ő, a beteg, miért nem kapja vissza szabadságát, ő csak azt fogja érezni, hogy ő be van csukva: hogy nem mozdulhat és az ő szerencsétlen családja, az alatt, míg a családfő zár és lakat mögött a társadalom védelmének nemes hivatását betölti, kenyérkereső hiján elpusztulhat, a nélkül, hogy a megvédett társadalom törődnék vele.

Az egyéb irányú társadalmi védekezés analogiáját nem lehet irányadónak tekinteni. A kényszeroltás, a quarantaine s a fertőző betegségek esetén alkalmazandó egyéb kényszerrendszabályok rövid ideig tartó, átmeneti intézkedések és súlyukban, hatásukban az életfogytig is tartható detentióhoz nem hasonlíthatók.

A reformnak ily tágkörű keresztülvitele ma mindenesetre korai, veszedelmes dolog lenne; óvakodjunk a túlzástól. Mi, pszichiaterok, a kik életünk javán át elmebetegek között járunk-
kelünk, legjobban ismerjük azok veszélyességét, hisz nem egy esett közülünk az elmebetegnek áldozatul, az én szemem mellett is pár milliméternyire repült az elmebetegnek felém dobott hegyes ollója, de azt is tudjuk, hogy sokan vannak köztük olyanok, a kiknek veszélyessége apróbb bűncselekményekben merül ki. Én félek attól, hogy az eddigi irány diadalra juttatásával túlbecsüljük az abnormisok veszélyességét és túlságosan könnyen fogunk élni az örökös rabsággal, a mihez csak nagy ritkán, a legsúlyosabb esetekben ultimum remediumként szabad nyúlunk.

A bűncselekmények között tehát, a melyek elkövetését a detentióval meg akarjuk előzni, véleményem szerint különbséget kell tenni és ki kell zárni annak a lehetőségét, hogy olyan egyént is le lehessen e czimen huzamosan tartóztatni, a ki csak apróbb, jelentéktelenebb bűncselekményeket szokott elkövetni, s a kitől — abnormitásának természetét ismerve — nem is kell

a társadalom békéjének súlyosabb megzavarását: súlyosabb cselekmény elkövetését feltenni.

Véleményem szerint a közveszélyesség fokára, a félt bűncselekmény súlyosságára kell fősúlyt fektetni és csak akkor szabad a detentio végső fegyveréhez folyamodnunk, ha a köznek vagy az egyesnek életbevágó érdekeit, elsődrendű javait fenyegeti a veszedelem; ilyen az élet, a testi épség, a női erkölcs; a vagyont magában véve, nem sorolnám ide, csak akkor, ha a vagyon elleni támadás egyúttal az életet is veszélyeztetheti, pl. gyújtogatás, rablás esetében. A kihágásokat, a lopást, csalást, becsületsértést, a magánlak megsértését, szemérem elleni jelentéktlenebb vétségeket nem tekinteném a detentio elrendelésének alapjául. A cselekmény súlyosságának kriteriumául annak a büntetőtörvényben megszabott minősítését lehetne elfogadni s ehhez képest azt, a tartósan kóros szellemi állapotú nem elmebeteg egyént kellene biztonsági detentióba helyezni, a kire nézve, szabadlábban hagyása esetére attól lehet alaposan tartani, hogy a törvényben büntettnak minősített büntetendő cselekményt fog elkövetni, kivéve a kizárólag vagyon ellen irányuló bűncselekményeket.

A mi már most a büntetés végrehajtásának az óvintézkedésekhez való viszonyát illeti, azt kétféleképpen lehet rendezni, vagy úgy, hogy az óvó őrizetet a büntetés kiállása után, vagy úgy, hogy a kettőt együtt kell alkalmazni. A vélemények itt is nagyon szétágaznak. Delbrück, Bar, Kahl a büntetést a megóvással egybekapcsolják; Seuffert, van Calker, Friedmann, Liszt (a „straffähig“ elítéltre) Cramer, Leppmann, Kraepelin a büntetés kiállása után gyógyintézetbe helyezést javasolnak.

A két különböző dolognak, t. i. a büntetésnek és az óvó őrizetnek egy intézetben egybekapcsolását én sem tartom szerencsés gondolatnak. Szerintem minden korlátozt beszámítású elítéltet büntetni kell, ez elválaszthatatlan következménye beszámíthatóságának és annak, hogy a bíróság elítélte; a büntetést csak büntető intézetben lehet végrehajtani s a büntető-intézetet más célra, óvó őrizetre nem szabad alkalmazni. Nézetem szerint lehetetlen is ugyanazt az intézetet úgy berendezni, hogy mind a két célt kielégítse. Egészen más fegyelmet, más bánásmódot, más munkarendszert, ehhez képest más személyzetet és más kiképzést követel a büntetés végrehajtása, mint az emberek pusztá detentiója. Az elítéltnak tudnia és éreznie kell azt, a

mikor büntetést hajtanak rajta végre, és más környezettel, enyhébb fegyelemmel, többféle apróbb kedvezmények megengedésével könnyebbé kell neki tenni a letartóztatást akkor, a mikor büntetését már elszenvedte. Az ily egyének további fogvatartásukat ugyanazon a helyen, a hol büntetésüket elszenvedték, még akkor is keserű igazságtalanságnak tekintenék, ha a fogvatartás talán ugyanannak az intézetnek más osztályában és nagyobb kedvezményekkel enyhítve történnék.

Nézetem szerint tehát a büntetés végeztével is ki kell venni az elítéltet a büntetőintézetből és ha közveszélyes, más intézetbe kell szállítani, a hol már nem büntetesként, hanem akként van fogva, mint az a közveszélyes, csekélyebb szellemi értékű vagy elmebeteg egyén, a ki büntetendő cselekményt nem követett el. Ez az intézet már nem büntető-, hanem gyógyintézeti vagy ápolóintézeti jellegű, és mint ilyen, orvosi vezetés és a belügyminister felelőssége alá helyezendő. A fegyelem enyhébb legyen, mint a külön büntetőintézetben és a bánásmód csak annyiban térjen el az elmebetegintézetekben követett enyhe bánásmódtól, a mennyiben ezt az idehelyezett egyének veszélyessége és az a körülmény, hogy a tulajdonképeni gyógyításra kevesebb alkalom nyílik, szükségessé teszi.

Nagy államban, a hol igen sok az elhelyezésre szoruló egyén és megfelelő pénzerő is rendelkezésre áll, czélszerű lehet a csekélyebb szellemi értékű különféle csoportjai részére külön-külön intézeteket létesíteni; a mi viszonyainknak megfelelőnek vélem, talán nem túlságosan népes intézet létesítését, a melynek kapesán mezőgazdasági foglalkoztatással és — a mint elmebetegügyi törvényjavaslatom tervezetében is indítványoztam — enyhébb esetekben családi ápolással is kísérletet lehetne tenni.

Az intézeti detentio tartamát nem lehet előre meghatározni, addig kell tartania, míg az elhelyezésnek oka megszűnt, míg a beteg meggyógyult vagy közveszélyessége elenyészett. Erre nézve időhatár felállítását, a mit pl. tíz évi maximummal némely javaslatban találunk, nem vélem czélszerűnek, hanem a közveszélyes ember időelőtti elbocsátásából származható veszélyekre figyelemmel fokozott garantiát tartok szükségesnek az elbocsátás körül. Helyesnek vélem erre nézve az elmebetegek elbocsátására ma is fennálló szakbizottsági eljárást, mely bizottságban az orvosi elem legyen túlnyomó és benne az intézeti igazgatónak mindig részt kell venni.

VI.

Attérek most a forum kérdésére. Önként értetik, hogy ugyanannak a forumnak kell a közveszélyes csekélyebb szellemi értékűek elhelyezéséről határozni, a mely a bűnvád alól felmentett közveszélyes elmebeteg elhelyezése tárgyában határozni hivatott.

Legtöbben a büntetőbíróság hatáskörébe és az ítéletbe utalják a közveszélyes, korlátolt beszámítású vagy elmebeteg büntettek utólagos őrizete tárgyában való intézkedést, nevezetesen: az olasz, a norvég törvény, a svájci, a magyar tervezetek, Balogh Jenő, Moravesik, Friedmann, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület, a Büntetőügyi Congressus, Kahl, a 27. német jogászgyűlés, Aschaffenburg, Seuffert, régebben (a 26. német jogászgyűlésen) Liszt, van Calker, Krohne, Greffrath stb. Friedmann azonban utal arra, hogy a büntetés és a közigazgatási rendszabály közötti határvonalat csak a végső esetben szabad elejteni.

Ennek az álláspontnak indokolására felhozzák, hogy a büntetendő cselekménynek illetékes bírója csak a büntetőbíró lehet, az ő illetékességét nem szüntetheti meg az, hogy a cselekményt a korlátolt beszámíthatóság állapotában követték el, mert a korlátolt beszámíthatóság megállapítása a bűnösség kérdésének lényeges alkotórésze.

Liszt ez álláspont ellen egészen helyesen felhossa a következőket:

A büntetőbíró többé-kevésbé az ítéletére tartozó egyes bűncselekmény közvetlen benyomása alatt áll és hajlandó ebből vonni következtetést a jövőre, holott itt nem a bűncselekményt, hanem a betegséget vizsgáljuk. Az állandó, talán életfogytig tartó őrizet hasonlíthatatlanul mélyebben vág bele az egyéni szabadságba, mint az enyhe büntetés, a mit ilyenkor ki szoktak szabni. Nem az elkövetett bűncselekmény uralkodó befolyása alatt, hanem sine ira et studio a jövőre következtetést engedő összes körülményeknek gondos figyelembevételével kell a dolgot megvizsgálni és eldönteni. Azokban az esetekben, a mikor a közveszélyes egyén nem követett el büntetendő cselekményt, semmi esetre se lehetne a büntetőbírósnak határozni e kér-

désben, ilyenkor tehát más fórumról és más eljárásról kellene gondoskodni, az pedig visszás lenne, hogy ugyanaz a kérdés különböző forumok hatáskörébe legyen utasítva. Hozzáteve még elhez azt is, hogy az ily egyének elhelyezésének, majd elbocsátásának elintézése a büntetőbiróságot sok munkával terhelné (tanácsi elintézés, tanúk, védő, felelőse stb.), a kifejtett okokból én sem helyeslem a büntetőbíró hatáskörének megállapítását. Liszt azt javasolja, hogy a büntetőbíró csak a büntettes ideiglenes őrizetbevételéről gondoskodjék, azonban az elmebetegségen vagy korlátolt beszámíthatóságon alapuló közveszélyesség minden esetében gondnokság alá helyeztessék a közveszélyes egyén és ha a gondnokság elrendeltetik, a gondnoksági bíróságnak kell a gondnokság alá helyezettnek a gondnokság tartamára gyógyintézetbe vagy ápolóintézetbe helyezését elrendelni.

Nagy híve a közveszélyesség okából való gondnokság alá helyezésnek Salgó és Feuilloley is. Én nem helyeselhetem a gondnokságnak az intézeti elhelyezéssel oly értelmű kapcsolatba-hozatalát, hogy az intézeti elhelyezésnek a gondnokság alá helyezés előfeltétele legyen. Sem fogalmilag, sem gyakorlatilag nincs a kettőnek egymáshoz semmi köze; a gondnokság alá helyezés a betegnek, az intézeti elhelyezés a társadalomnak a védelme. A gondnokság alá helyezésnek a magánjogi cselekvőképesség hiánya vagy korlátoltsága az oka, ez a képesség azonban fennállhat és így a gondnokság alá helyezést mellőzni kellene olyankor, a mikor a közveszélyesség okából az intézeti elhelyezésre szükség lenne. A korlátolt beszámítás némely alakjainál, pl. a pervers nemi ösztön esetében a magánjogi ügyek ellátására való képesség ritkán szokott hiányozni; ezek az emberek tehát gondnokság alá nem kerülvén, ha az intézetbe csak a gondnokság alá helyezéssel lehetne valakit elhelyezni, intézetbe nem kerülhetnének, pedig közöttük is lehetnének közveszélyes egyének. Az intézeti elhelyezés kérdését tehát a gondnokság alá helyezéstől egészen el kell választani.

A polgári perrendtartásnak 1902. évi Plósz-féle kitűnő javaslata, melyet — e részben változatlanul — Günther Antal igazságügyminister a képviselőházhoz újabban is benyújtott, a gondnoksági eljárásnak az intézeti elhelyezéssel fennálló kapcsolatát — elmeorvosi körökből is felhangzó érveket figyelembe véve — megszüntette és az életbeléptetési törvénynek 1905.

éyben közzétett tervezetében a bírósági ellenőrzést az állami elmegyógyintézetekre is kiterjesztvén, erre nézve gyors és könnyű új eljárást létesített, megegyezően az elmebetegügyi törvény tervezetében kidolgozott és az orsz. közegészségi tanács részéről is elfogadott javaslatommal, a melynek alapelveit már 1902-ben a második elmeorvosi értekezleten volt szerencsém előadni. Ez eljárás röviden abban áll, hogy minden beteget azonnal be kell jelenteni az intézetnek helye szerinti járásbírósnak, a járásbíró haladéktalanul szakértővel megvizsgálhatja a beteget és nyomban határoz a felől, hogy intézetbe maradhat-e, vagy ha nem elmebeteg, onnan eltávolítandó. Oetker-nek 1905-ben közzétett internáló eljárása is ehhez hasonló. Az ekképpen megkezdett és helyes új intézménnyel is ellentétbe jutnánk, ha ismét a gondnokság és az intézeti elhelyezés szükségszerű egybekapcsolása mellett foglalnánk állást.

De a bíróságot általában nem is tarthatom alkalmasnak arra, hogy a közveszélyességnek, mint a felvétel feltételének kérdését ő döntse el. A közveszélyesség elleni oltalom mindenestre praeventiv intézkedés és a rendőri közigazgatás feladata, az elmebetegek és a csekély szellemi értékűek részéről származható közveszély esetében épp úgy, mint bármely közveszély esetében. A bíróságtól ez a feladat távol áll; a bíróság jogot alkalmaz, igazságot szolgáltat, az egyéni szabadságot védi, a közbiztonság védelme a közigazgatás feladata, a bíróságban éppen ezért hiányzik is a szükséges érzék a közveszélyesség feltételeinek és mértékének a helyes megítélésére, vagy ha meg lehet is benne, mindenestre jobban megvan az az e részben hosszú elméleti és gyakorlati tanulmányok alapján különösen kiképzett elmegyógyintézeti igazgatóban, a ki egész életét az elmebetegek körében töltvén, azok veszélyességének mértékét mind elméleti képesítésége, mind gyakorlati tapasztalatai alapján legjobban megbíráhatja. Súlyt kell helyezni arra is, hogy akkor, a mikor bűnvádi letartóztatásban nem levő beteget kell elhelyezni, ennek a legnagyobb gyorsasággal kell történnie, éppen a közveszély elhárítása céljából, a bírósági eljárást pedig lehetetlen úgy be rendezni, hogy az mindig a nap és az éj bármely órájában functionáljon, erre csak a rendőri eljárás alkalmas. A forum kérdését tehát véleményem szerint akkor oldjuk meg leghelyesebben, ha a hatásköröket nem zavarjuk össze, hanem mindegyik

hatóságnak azt a funkciót utasítjuk a hatáskörébe, a mire természeténél fogva hivatott és alkalmas, t. i. a büntetőbiróság hatáskörébe az ítélkezést, a büntetőügy igazgatás körébe a büntetés végrehajtását, a polgári bíróság hatáskörébe a gondnokság alá helyezést, a közigazgatási hatóság körébe pedig a praeventiv intézkedéseket.

Javaslatom szerint tehát abban a kérdésben, hogy valakit a külön gyógyintézetbe szállítsanak-e, az egészségügyi közigazgatási hatóság határoz; az olyan elítélt szabadságvesztés-büntetésének kitöltéséről, a kít ily gyógyintézetbe helyeznek, az egészségügyi közigazgatási hatóságot az iratok, különösen a szakértői vélemények áttételével előzetesen értesíteni kell és az elítéltet büntetésének kiállása után annak a hatóságnak kell átadni. — Azokat a szabályokat, a melyek az elmebetegügyi törvény tervezete értelmében az elmebeteg gyógyintézeti felvételére és elbocsátására vonatkoznak és különösen a birói ellenőrzés szabályait, a csekélyebb szellemi értékűek intézeti elhelyezésére is alkalmazni kell.

VII.

Foglalkozom végül a társadalom védelmének a kényszerletartóztatáson kívüli eszközeivel. Minthogy a közveszélyesség fogalmának javaslatom értelmében szigorúan szűkre szabott meghatározásával sokan lesznek az intézeteken kívül olyan csekélyebb szellemi értékű egyének, a kik — bár csekélyebb mértékben — közveszélyesek, ezekre mindenekelőtt erélyes, közvetlen és állandó felügyeletet és pontos nyilvántartást tartok szükségesnek, azonban nem rendőri felügyeletet, mint Kahl, hanem Lepmannal egyetértve, jól iskolázott hatósági orvos közreműködésével gyakorlándó felügyeletet, körülbelül olyan formában, a mint ezt az elmebetegügyi törvényről készített tervezetemben az intézeteken kívüli elmebetegekre vonatkozólag terveztem. Szükségesnek tartom továbbá minden irányban a legszélesebb körű patronagot. A felügyelő hatóság igyekezzék társadalmi jótékony szervezetekkel kapcsolatot létesíteni és nemcsak a felügyelet szigorát, hanem a felügyelet alatt állónak javát is előmozdítani, hogy jótékony hatását ez is érezhesse, a környezetet a betegekkel való bánásmódról oktassa ki, ne csak parancsoljon és tiltson, hanem tanácsoljon és segítsen is. Ezen a téren tehet jó szol-

gálatot a Kahl részéről indítványozott közreműködése az érdeklődő polgároknak, a kik a felügyelet alatt állókkal személyes érintkezést fenntartva, őket gyámolítják, számukra munkáról gondoskodnak, az elnyomorodottaknak szegényházakba jutását elősegítik stb. Jó szolgálatot tehet a gondviselői intézmény behozatala is, melyet a polgári törvénykönyv tervezete is javasol. — Combinatióba lehet venni a felügyelet alatt állónak valamely család körében elhelyezését is stb., szóval a hatósági és társadalmi gyámolítás minden eszközének igénybevételével igyekezzünk a detentiot pótolni s a czélt e legsúlyosabb eszköz alkalmazása nélkül is elérni.

Előterjesztéséből, különösen annak V. és VI. tételéből, a feltett kérdésre nézve arra a conclusióra jut, hogy a közveszélyesség fogalmát a büntetendő cselekmény fogalmának *helyébe* tenni *nem helyes*, hanem helyesebb a fogalmat a büntetendő cselekmény fogalma *mellé* helyezni, akképpen, hogy a büntettek bizonyos csoportjaira, nevezetesen, a csekélyebb szellemi értékű büntettekre nézve, a büntetésen túlmenő és ennek kiállása után alkalmazandó rendszabályokat — biztonsági őrizetet — kell létesíteni, a mely rendszabályok alkalmazása *nem* a bíróság, hanem az egészségügyi közigazgatási hatóság feladata.

Dr. Finkey Ferencz, egyetemi magántanár, a sárospataki jogakadémia ny. r. tanára :

Tiszteletbeli elnökünk, Wlassics Gyula ő nagyméltósága meggyőzően fejtette ki mult évi nov. 8-iki mesteri megnyitó beszédében,¹ hogy a N. B. E. s így a magyar csoport feladata is nem elméleti vitatkozásokban, nem a tételes büntetőjog alapelveinek bírálatában vagy éppen támadásában, „nem a jogi alapelvek kicserélése iránti törekvésben“, hanem abban kell hogy álljon, hogy a törvényhozásoknak határozott tanácsokkal szolgáljon. Vagyis: konkrét feladatokat gyakorlatiasan megoldani, nem pedig jelszavakért meddő vitákat folytatni, ez legyen az újonnan szervezkedett magyar csoport munkaprogramja. Szívvel-lélekkel csatlakozom e bölcs vezéri útmutatáshoz s azért méltóztassanak megengedni, hogy ehhez tartva magamat, minden elméleti bevezetés nélkül egyenesen magához a napirendre tűzött

¹ Közölve *Jogállam* 1907. évi deczemberi füzet.

kérdés lényegéhez, illetőleg annak miként leendő megoldásához kívánok hozzászólni.

A kérdés praemissája s voltaképen döntő része nézetem szerint az, *lehet-e egyáltalán*, legalább a büntettek bizonyos csoportjaira nézve, *a büntetendő cselekmény* helyett vagy mellett a *közveszélyesség* fogalmát tenni a büntetessel való jogi elbánás alapjává? Ez a döntő kérdés. Ha erre határozottan és absolute nemmel feleltünk, úgy a kérdéssel egyáltalán nincs tovább mit foglalkoznunk. Ha azonban akár egészben, akár részben elfogadjuk a közveszélyesség fogalmát, ez esetben jönnek a kérdés részletei: *a büntettek mely csoportjaira s mi módon lehet keresztülvinni ez új elvet gyakorlatilag?*

I.

Lássuk tehát először is, *lehet-e* a büntetendő cselekményt, mint „az eddigelé csaknem kizárólag alkalmazott“ alapot a büntettek bizonyos csoportjaira nézve a közveszélyesség fogalmával *helyettesíteni*, avagy a büntetendő cselekmény *mellett* azzal egyenrangú vagy másodlagos elv gyanánt a *közveszélyességet helyettesíteni*? A congressus elé tűzött kérdés szövege ugyan úgy látszik, mintha ezt nem is tekintené vitásnak s erre nézve nem is kér világosan feleletet, sőt egyenesen a „közveszélyesség“ érvényesítésének módozatai felől kíván véleményt, azt hiszem azonban, hogy mikor egy ily cardinalis kérdésről, a tételes büntetőjogok egyik kétségtelen alapvének tényleges „kicséréséről“ vagy legalább is megtoldásáról van szó, a magyar csoport, mely először szól hozzá a kérdéshez, mielőtt annak részleteire válaszolna, nem mellőzheti a világos, nyílt állásfoglalást, az igent vagy nemet arra nézve, helyesli-e egyáltalán az új alapelvet, avagy az ellen a priori tiltakozik. A kérdés szövege ebben az állásfoglalásunkban, azt hiszem, nem lehet akadály, annál kevésbé, mert a kérdés jelen szövegében, ha azt figyelmesen átvizsgáljuk, véleményem szerint kétértelmű s szinte fogásos, melyre amily határozottan és világosan, épp oly óvatosan és körültekintéssel kell válaszolnunk.

Vannak kérdések, melyek a helytelen vagy egyoldalú, hogy ne mondjam tendentiosus formulázás folytán lőnek nagy, nehéz s szinte megoldhatlan problémákká, melyek óriási elvi ellentéte-

ket, „világnézetek küzdelmét“, új, radikális, forradalmi eszméket látszanak feltüntetni. Pedig ha azokat elfogulatlanul átvizsgáljuk, ha egyelőre nem szegődünk egyik táborba sem, hanem az ellen-
tétesnek állított eszmék lényegét, magvát kihámozzuk, sokszor rájövünk, hogy a felállított ellentét csak látszólagos, az ellenfelek — mint Friedman E. úr jól mondja multkori szép előadásában — csak „vélt ellentétek körül csoportosulnak“, a vitatott eszmék nem zárják ki egymást, sőt éppen egyik maga után vonja a másikat, mindenik más-más oldalát világítja meg ugyanazon kérdésnek.

Így vagyunk, m. t. Uraim! legalább részemről így vagyok a napirenden levő kérdéssel. Ha valóban egyenesen és kizárólag az lenne a kérdés: *lehet-e helyettesíteni a büntetendő cselekményt*, mint a büntetés alapját a *közveszélyesség* fogalmával, habár csak a büntettek egyes csoportjaira nézve is: az erre adott igenlő felelet kétségtelenül forradalmi jellegűnek, a büntetőjog mai kipróbált alapelveibe ütközönek tünnék fel mindazok előtt, kik a tételes büntetőjog hívei. Ha a N. B. E. erre kért és erre várt volna igenlő feleletet, közel feküdnék a feltevés, hogy a N. B. E. követelése, programja az, hogy fokozatosan, előbb egyes csoportokra, majd az összes büntettekre ejtsük el a francia Code Pénal óta a mai összes Btk.-ek ama kiindulási pontját, „büntett nélkül nincs büntetés“, tehát ejtsük el a megtorlás, az egyéni felelősség elvét s a helyett a tettes társadalmi veszélyességét, tehát jellemét tegyük egyedüli kizárólagos alappá, vagyis adjuk fel a büntetés, a cselekményért való bajjal sujtás eszméjét s térjünk át kizárólag a megelőzés, a társadalmi védekezés elvére.

A classikus iskola hívei, az orthodox dogmatikusok előtt tényleg így fog feltűnni a jelen kérdés is s érthető azért, ha ők a N. B. E. törekvését forradalmi jellegűnek hirdetik.

De nézzük csak elfogulatlanul, vajjon csakugyan ily forradalmi jellegű-e a napirenden levő kérdés, ily felforgató törekvéseket táplál-e a N. B. E., vajjon tényleg a mai tételes büntetőjogok alapelveibe ütközik-e a közveszélyesség fogalmának, mint büntetőjogi ismérvnek felállítása egyik-másik büntettes-csoportra nézve.

A kérdésnek a N. B. E. 1905. évi hamburgi congressusán, habár csak a visszaesőkre szorított tárgyalásaiból, valamint az Union revideált alapszabályaiból, melyek a *büntettet* épp úgy,

mint a büntetést nemcsak anthropologiai és sociologiai, de *jogi* szempontból is vizsgálандónak tekintik, valamint a N. B. E. vezéralakjainak, különösen *Prins*-nek és *Liszt*-nek számos nyilatkozataiból teljesen tisztában lehetünk a felől, hogy a N. B. E. nem táplál forradalmi eszméket, a mai büntetőjog alapjait, gyökereit egyáltalán nem akarja megtámadni és megingatni, hanem *azokon* továbbépíteni, a haladás, a fejlődés egyetemes törvénye szerint a *fennálló szilárd alapokon* a büntetőjogot továbbfejlesztetni, a büntettek bizonyos csoportjai ellen ezeltudatosabban, eredményesebben küzdeni kíván.

A napirendre tűzött kérdés tehát nézetem szerint nem helyesen van formulázva s e miatt tünik nagy tünhetik fel sokak előtt oly radikálisnak, szinte veszedelmesnek. A kérdés szövege azt látszik mutatni, mintha a N. B. E.-ben már elintézett kérdés lenne, hogy a büntett fogalma helyettesíthető a közveszélyesség fogalmával, holott a N. B. E. egyáltalán nem kívánja eltörölni a büntetendő cselekményt, mint a büntetés *egyik* alapját, csak azt óhajtja, hogy a büntettek egyes csoportjaira, így különösen a visszaesőkre és a korlátozott beszámítású egyénekre nézve a büntetőjogi elbírálás *másik* alapjává egyenesen és világosan a *tettes közveszélyessége* tétessék.

Hogy ez a magyarázat nem önkényes, nem a saját fel-fogásomnak a kérdésbe való suggerálása akar lenni, legyen szabad rámutatnom a kérdés történetére. A visszaesők, és pedig a sokszoros visszaesők elleni erőteljesebb fellépés volt a mai kérdésünk kiinduláspontja. Oly kérdés, melyet a classikus büntetőjogi iskola is ismer, mely a francia Code-tól kezdve az összes tételes Btk.-ek, vagy külön törvények szabályozásának tárgya minden kulturállamban, melynek jelentőségét és actualitását a visszaesési statistika megdöbbenő adatai alapján éppen tiszteletbeli elnökünk ő nagyméltósága eszetelte a mult alkalommal mesteri vonásokkal.¹ Úgyde már maga a visszaesés fogalma mit jelent. Azt, hogy a büntettes egy vagy több *cselekménye miatt* már meg volt büntetve

¹ A visszaesők kérdése különböző formulázásban szerepelt már az Union 1889-iki *brüsseli* congressusán, szerepelt az 1890-iki *berni*, 1891-iki *kristiania*i, 1893-iki *párisi*, az 1894-iki *antwerpeni*, az 1897-iki *lissaboni* s legutóbb az 1905-iki *hamburgi* congressuson s ez utóbbi congressus tűzte ki, kibővítve, a jelen kérdést a f. é. amsterdami congressus elé.

s most *újabb büntetendő cselekménye* miatt áll a bíróság előtt. A másik csoportnál, amelyet a hamburgi congressus a jelen kérdésben lévő „bizonyos csoportok“ alatt ért, a korlátozott beszámításúaknál szintén ez az eset, hogy az illető valamely elkövetett *büntetendő cselekménye miatt* állíttatik a bíróság, illetőleg a megfigyelő orvosok elé. Sőt a kitűzött kérdés szövege is *büntettesekről*, vagyis oly egyénekről beszél, akik büntetendő cselekményt követtek el. Mit jelent ez? Azt, hogy a N. B. E. nem azt kívánja, hogy bizonyos egyéneket közveszélyesség czimén *büntett elkövetése nélkül*, pusztán embertani vagy elmeorvosi vizsgálat alapján büntessünk, avagy elimináljunk a társadalomból, nem az anthropologiai vagy az elmeorvostani iskola túlzott követelését képviseli, hanem azt, hogy *a tett mellett*, a mely alapot ad a büntetőjogi eljárásra, *bizonyos esetekben a tettes közveszélyessége is irányadó legyen a vele szemben alkalmazandó utólagos és a jövőre nézve megelőző elbánás megállapításánál.*

Az előttünk fekvő kérdés alapgondolata — ha azt a helytelen formulázásból kihámozzuk — lényegileg az, hogy *a jogrendre, a társadalomra különösen veszélyes büntetteseket szigorúbban büntessük, illetőleg egyéniségüknek megfelelően, veszélyességük fokához képest bánjunk el velük.* Ez a gondolat nem is új, nem is veszedelmes, sőt éppen egészséges és a mai tételes büntetőjog elveivel nemcsak összefér, de azoknak továbbfejlesztését jelenti.

Így fogva fel a kérdést, illetőleg az abban implicite foglalt praejudicialis kérdést, azt hiszem, a felelet nem lesz oly nehéz, vagy legalább is nem tűnik fel oly megoldhatatlannak.

A „közveszélyesség“ fogalma, az új alapelv, vagyis új criterium, nézetem szerint szintén nem oly radikális s nem is oly vadonat új, mint első pillanatra látszik. A kifejezés új, de lényege egy régi, meglevő fogalom. Mi a közveszélyesség? Ne csináljunk ebből se iskolai háborút. Maradjunk a Liszt meghatározásánál: hogy az az egyénnek az az állapota, melyben a jogrendet állandóan újabb büntettek elkövetésével fenyegeti. A közveszélyesség, *a bűnelkövetésre való intensivebb hajlam* e szerint a tettes alanyi sajátága, az ő lelkületéből, jelleméből folyó egyéni vonása, vagyis jogilag az ő alanyi bűnösségének a szülőoka. A mikor tehát a N. B. E. a tettes *közveszélyességét* kívánja a büntetés, illetőleg bizonyos büntettesek elbírálásának alapjává tenni, voltaképen nem egyebet hirdet, mint a classikus iskola, a

tételes büntetőjog egyik ismert tételét, az *alanyi bűnösségnek* szem előtt tartását. Különbség köztük csak az, hogy a classikus iskola világosan kifejezi, hogy a felelősségre vonásnak kettős alapja van: a tett és az alanyi bűnösség, a N. B. E. ellenben a tettesre s főleg annak közveszélyességére fekteti a fősúlyt. Vagyis a classikus iskola látszólag s a hogy rendszerint impu-tálják neki, csak a tettet bünteti s nem a tettetest, míg a N. B. E. vezéremberei a tettetest tartva szem előtt, látszólag csak a köz-veszélyességet, a tettes jellemét tekintik büntetési és megelőzési alapnak.

Mesterséges ellentét s alaptalan ráfogás azonban úgy egyik, mint másik állítás.

A classikus iskola nemcsak a tettet bünteti, hanem vilá-gosan és határozottan figyelembe veszi az alanyi oldalt, a tettes szándékát, vagy gondatlanságát, a szándéknak és a gondatlanság-nak fajait és fokait különbözteti meg; a visszaesést, az üzlet-szerűséget, éppen a „közveszélyesség” egyik kétségtelen alakját, súlyosító, illetőleg büntetést felemelő körülménynek tekinti. Hibája, egyoldalúsága inkább az, hogy az alanyi szempontokat is épp úgy, mint a tárgyi oldalt, a tettet, túlságos óvatossággal, kimért pontossággal, erős jogásziaskodással méltatja, a bíró kezét a tettes egyéniségének megítélésében nagyon megköti, s ez ered-ményezte azt, hogy a visszaesés megnövekedett veszélyeivel szem-ben a classikus iskola tanai s az azokra épített tételes jogi szabályok szűkekek, szinte tehetetleneknek bizonyultak.

Viszont a N. B. E., mely az új iskolák higgadtabb ele-meinek gyűlhelye s realis, gyakorlatilag értékesíthető eszméinek, törekvéseinek jegeczesedési pontja, világosan fentartja a bünte-tendő cselekmény jogi fogalmát is s a büntett által sértett jogi értékek nagyságát nem kívánja figyelmen kívül hagyni. Miként Prins világosan kifejezi: „*a modern iskola nemcsak a tettel, hanem a tettes lelki és társadalmi állapotával is foglalkozik*”. A N. B. E. vezérférfiainak hibája és egyoldalúsága azonban kétségtelenül a subjectivismusnak kelletén túli méltánylása, az alanyi szempontoknak, a tettes egyéniségének túlságosan előtérbe állítása.

A két álláspont, a régi és az új alapelv, a büntett és a közveszélyesség közt tehát, ha azokat nem állítjuk élükre ha nem vesszük azokat merev, kizárólagos értelemben, nincs oly

nagy ellentét, mint látszik és a mint rendszerint feltüntetni szeretik, a magyar csoport azért bátran állást foglalhat a „közveszélyesség“ kérdésében, a nélkül, hogy a tételes büntetőjog alapelveit megtámadná. Nézetem szerint se elvi, se gyakorlati akadálya nincs annak, hogy mi a fentebb említett praejudicialis kérdésre igenlőleg ne feleljünk s a *büntetendő cselekmény fentartása mellett*, a „közveszélyesség“ fogalmát, mint a büntetések bizonyos csoportjaira nézve a büntetés, illetőleg a büntetőjogi elbánás *másik* alapját, el ne fogadjuk. A classikus büntetőjogi iskola — mint említettem — túlságos pedanteriájával tehetetlennek bizonyult a *visszaesés* kérdésében, épp úgy nem tudott határozott feleletet adni a *korlátozott beszámításúakra* nézve, a *fiatalkorú büntetésekre* vonatkozó tételei teljesen tarthatatlanoknak bizonyultak, a *csavargás*, az *alkoholismus* kriminalpolitikai szabályozásával egyáltalán nem törődött. A közveszélyesség fogalmának, mint egy további criteriumnak a felállítása tehát ezekre az osztályokra kétségtelenül jótékony hatással lesz ezeknek a *valóban közveszélyes büntetéseknek* a mainál erőlesebb, cél tudatosabb üldözésére, meg fogja könnyíteni s elősegíteni ez irányban a kívánatos és szükséges reformokat. Hiszen ki vonja kétségbe, hogy ezek a nagy büntetések, vagy a kóros elmeállapotú s bűnelkövetésre hajlandó egyének, vagy a munkaképes, de dologkerülő hivatásos csavargók, alkoholisták, az erkölcsileg elzüllött fiatal büntetettek *valóban közveszélyesek*. A harc tehát voltaképen egy új szóért, egy új és megfelelő jelzőért folyik. Lényegileg azonban ebben valamennyien együtt vagyunk. Mindnyájan azt akarjuk, hogy a társadalmat veszélyeztető nagy büntetéseket s a többi, a jogrendre kiválóbban veszélyes elemeket szigorúbban üldözzük, illetőleg jellemüknek, egyéniségüknek megfelelően bánjunk el velük, mindnyájan a társadalom, a jog, a törvény és az igazság védelmét kívánjuk előmozdítani.

A „közveszélyesség“ ismérve ellen ugyan felhozható, hogy ez felette elastikus fogalom s bizonyítása, igazolása nagy nehézségekkel jár. Úgyde ez a felfogás felhozható az enyhítő és a súlyosító körülmények, a menthető és az aljas motívumok fogalma ellen is. A közveszélyesség megállapítása is a bírói mérlegelés dolga lesz s ha a mai jog reábizza a bíróra a súlyosító körülmények megállapítását, úgy reábizhatjuk a közveszélyesség, mint lényegileg a legmagasabb súlyosító körülmény, constatalását is.

De még egyszer és világosan hangsúlyozom, hogy a közveszélyességet csak mint *egyik* ismérvet fogadhatjuk el a büntetőjogban az említett csoportokra is. A büntetendő cselekményt, a sértett jogi értéket mint másik és pedig legtöbb esetben első alapot nem lehet és nem szabad feladnunk. Alkotmányi és jogi tekintetektől, az egyéni és a politikai szabadság szempontjából egyaránt tiltakoznunk kellene a kérdés ellen, ha az a büntetés alapjává, habár csak a büntettek egyes csoportjaira is, *egyedül és kizárólag* a közveszélyességet akarná tenni. Azonban, miként kifejtteni bátor voltam, nézetem szerint a kérdés e tekintetben hibásan van formulázva s azért a magyar csoport annak kijelentése mellett, hogy *a közveszélyességet a büntettek bizonyos csoportjaira a büntetendő cselekmény mellett mint egy további ismérvet elfogadja*, belemehetünk a kérdés részletes tárgyalásába.

II.

A kitűzött kérdés részletes megoldása két irányban kér feleletet. Először arra nézve, hogy *a büntettek mely csoportjainál lehet egyik ismérvül tekinteni a közveszélyességet*, másodsor az arra: *mi módon lehet keresztülvinni az új elvet gyakorlatilag*, vagyis *miként illeszthető be a közveszélyesség az illető büntetescsoportokkal való elbírás jogi szabályai közé*.

A) Az első felelettel könnyebben és hamarabb készen lehetünk.

Már a hamburgi congressus egyenesen megjelölt két csoportot, a melyek ide tartoznak: a *visszaesőket* és a *korlátozott beszámítású* egyéneket. E két csoport közveszélyessége iránt nem is lehet kétség, a kérdés csak az lehet, a visszaesők és a korlátozott beszámításúak általában, valamennyien, avagy közülök is csak egyes szűkebb csoportok tekintendők-e közveszélyeseknek, továbbá lehet-e a közveszélyesség fogalmát alkalmazni oly egyénekre is, kik először állnak a bíróság előtt. Vegyük sorra e kérdéseket.

a) Modern büntetőjogászok és orvosok előtt nem szükséges fejtegetnem, hogy *visszaeső* és *visszaeső* közt óriás különbség van. A másodszori vagy harmadszori megbüntetés miatt, még ha azok különböző motívumokból elkövetett különböző cselekmények miatt történtek is, nincs jogunk az *állandó bűnözési hajlamot*, tehát a közveszélyességet vélelmezni. Egy parasztfiú össze-

verekszik pajtásával s testi sértést ejt rajta, elítélik, egy-két év mulva pajkosságból a szeretőjének virágot lop, azért is büntetést kap, később becsületsértés miatt kerül a bíróság elé, vajjon közveszélyesnek minősítsük őt? Viszont a betörésekből élő tolvajt, az üzletszerű orgazdát, üzletszerűen angyalcsináló kuruzsló aszszonyt nyugodt lélekkel közveszélyesnek minősíthetjük, habár nem voltak is még előzetesen megbüntetve. Vagyis a visszaesés még nem jelenti a közveszélyességet, de a visszaesők közt akadnak a legveszélyesebb büntettek. Szabatosan meg kell azért állapítanunk, kik a *közveszélyes visszaesők*. Nézetem szerint ide sorozandók, mint legveszélyesebbek:

1. az *üzletszerű nagybüntettek*, vagyis a kik súlyos bünteteket, gyilkosságot, rablást, nagy értékre vonatkozó betörésses lopásokat, magzatelhajtást, szemérem elleni súlyos bünteteket stb. üzletszerűleg, vagyis a büntetből való élés czélatából vagy megszokásból, kéjvágyból követtek el, akár voltak előzőleg büntetve, akár nem;

2. az *üzletszerű kisebb büntetéseket*, a kik kevésbé súlyos bűncselekményeket, apró lopásokat, csalásokat, sikkasztásokat, uzsorát, hamisításokat stb. szintén üzletszerűleg követtek el;

3. hasonnemű cselekményekbe hasonló motivumból *többször visszaesőket*, a kik legalább kétszer előzőleg meg lettek büntetve.

b) A *korlátozott beszámítási képességűek* közt, azt hiszem, szintén különbség teendő. Közveszélyeseknek ezek közül csak azokat tekinthetjük, a kiknél a testi, illetőleg lelki kór állandó jellegű, vagy időszakosan visszatérő, s a kiknek betegsége oly természetű, hogy az büntetendő cselekmények elkövetésére ragadta és jövőre is ragadhatja őket. A közveszélyesség megállapítására tehát ezeknél elegendő már egyszeri bűnelkövetés.

De úgy vélem, még ezzel nem zártuk le a közveszélyes csoportokat. Miként *Prins* a hamburgi congressusra adott rövid, de annál alaposabb véleményében felsorolja (Bulletin XIII. k. I. f., 81—84. l.), a közveszélyesség fogalma alá tartoznak:

c) a *hivatásos csavargók*, vagyis a kik munkaképesek, de dologkerülők s a kikre nézve alapos a gyanú, hogy büntetendő cselekmények elkövetéséből tartják fenn magukat;

d) ide tartoznak továbbá a *közveszélyes alkoholisták*, a szokásos korhelyek, a kik az alkoholismus hatása folytán büntetendő cselekményeket követtek el;

e) sőt a közveszélyesség fogalma alá esik az erkölcsi züllés útjára jutott és súlyosabb büntetendő cselekményeket elkövetett vagy kisebb cselekményekbe többször visszaeső *fiatalkorú büntettek* gárdája, miután ha ezekből idejekorán gyökeresen ki nem irtjuk a bűnözési hajlamot, ezekből fognak kinőni kétségtelenül a nagybüntettek, a visszaeső és az üzletszerű büntettek csoportjai.

Ime a büntetteknek öt különböző csoportja, melyeknél a közveszélyesség egyaránt *egyik* ismérv s melyekkel szemben már a régi és a mai tételes jog különös megtorlási és védekezési módokat kísérelt meg, a melyekre tehát an új iskola s így a N. B. E. is csak folytatja a programot, új eszközökkel, új jelszó alatt, részben egészen új utakon harezol ellenük.

B) Miként, mi módon vigyük azonban keresztül a közveszélyesség fogalmát ezeknél a csoportoknál, vagyis miként illeszjük be a közveszélyesség ismérvét az említett büntetescsoportokkal való elbánás jogi szabályai közé, ez kétségtelenül a kérdésnek legnehezebb, de legfontosabb és leggyakorlatiasabb része. Ez a kérdés ugyanis összefügg az illető csoportok büntetésének, s a velük szemben való védekezésnek, tehát a megelőzési, profilaktikus intézkedések kérdéseivel.

Miután azonban a N. B. E. feladata nem kész törvénytervezetekkel állni a törvényhozások elé — a mi gyakorlatilag és alkotmányjogi tekintetéből kivihetetlen is lenne —, hanem itt csupán concret tanácsok, elvi jelentőségű reformjavaslatok megbeszéléséről van szó, miután továbbá az említett öt büntetescsoport büntetési rendszerének s a velük szemben alkalmazandó megelőzési intézkedéseknek kérdése oly tág mező, melyek mindenkével külön kérdések alakjában kellene s a legtöbbször már külön foglalkozott is a N. B. E., úgy vélem ezúttal nem lehet egyéb teendőnk, mint az egyes csoportokra nézve *általánosságban* megállapítani a közveszélyesség új criteriumának megvalósítási módozatait, a részletek megvitatását pedig hagyni esetleg a későbbi congressusok, törvényhozási kidolgozásukat pedig az egyes államok feladatául.

a) A *visszaesők* neve alá foglalt első közveszélyes csoportra nézve a fentebb tett megkülönböztetések szerint *külön* kellene gondoskodni az üzletszerű nagyobb, az üzletszerű kisebb és a többszörös visszaesőkre vonatkozólag a közveszélyesség

figyelembe vételéről. E részben az a véleményem, hogy a Btk. *általános részében* kell intézkedni, és pedig *külön fejezetben* a visszaesésről s az említett csoportok közt különbséget téve, mindeniknél külön minősített eset gyanánt emelni ki, hogy ellenök *szigorúbb rendszabályok* alkalmazhatók az esetben, ha a bíróság, előéletük, testi és lelki állapotuk, életkörülményeiknek gondos és pontos megállapítása után *a közveszélyesség állapotát* fenforogni látja.

A visszaesés ily rendszeres szabályozása különösen kívánatos lenne hazánkban, miután Btk.-ünk specialis visszaesési rendszere csakugyan tarthatatlan s kétségtelenül mögötte áll a 43-iki javaslatnak.

Mik legyenek az ily közveszélyesnek nyilvánított üzletszerű, többszörös visszaeső büntettek ellen alkalmazható szigorúbb rendszabályok, e nagy és annyszor tárgyalt kérdésben, sem a kalandos, rendkívüli büntetéseket, mint a relegation, transportation, sem a most szigorúbb, majd enyhébb elnevezésű újfajta letartóztatási intézetek felállítását, mint utólagos dologház, Verwahrungsanstalt, elvi és gyakorlati okokból nem helyeselhetem. Nincs biztosabb és jobb büntetési s az ily nagybüntettekre nézve egyúttal megelőzési eszközünk, mint *a jól, vagyis megfelelően végrehajtott börtön*, vagy mondjuk *fegyház*. A transportation, relegation, az utólagos dologház stb. nem egyebek lényegileg, mint különleges módon végrehajtott börtönbüntetés. A *börtön*, illetőleg *fegyház* okszerű végrehajtásával nézetem szerint legbiztosabban elérhetjük az ilyfajta közveszélyes büntettekkel is a kitűzött célt: a megsértett jogrend, az igazság és a társadalom erőteljesebb védelmét. Ha a mai fegyház — a mint mondják — nem tudja sem megfélemlíteni, sem megjavítani a nagybűnösöket — a mi a büntetésnek különben nem is kizárólagos célja — tessék annak helyesebb szabályozását és végrehajtását megkísérelni. Tessék a fegyház tartamát az ily nagy büntettekre megfelelően kitolni, a mainál magasabb minimumokat és magasabb maximumokat megállapítani, miként azt az *angol törvényhozás* legutóbb tette s tessék a fegyház belterjességét, szigorát is fokozni, mint az új *norvég* Btk. példát mutatott erre is. Tessék a fegyintézeteket megfelelően *specialisálni*. Az üzletszerű s a többszörös visszaesőket *feltétlenül külön intézetekbe* helyezni s *szigorúbb házirend és fegyelmi szabályok* alá helyezni.

És tessék a bíróságnak alkalmazni is ezeket a szigorúbb rendszabályokat. Azt hiszem, a reactionarius törekvés gyanuja nélkül kockáztathatom meg azt az állítást, hogy az enyhítésben, a nagybüntetésekkal, szemben talán már túl is mentünk a szükséges mértéken, a törvények is, de még inkább a bíróság. Az új elv tehát arra is alkalmas lesz, hogy a bíró ne csak a sértett jogi értékekre, de a *tettes egyéniségére* is legyen figyelemmel s tartsa szem előtt, hogy ő nemcsak a törvényt és az igazságot, de a *társadalmat is* védeni tartozik s a legerősebben éppen a kiválóan veszélyes büntetésekkal szemben.

b) A *korlátozott beszámításúakra* nézve a közveszélyesség ismervének gyakorlati alkalmazása elsősorban orvostani kérdés. Magam részéről, mint jogász, e kérdésre nézve csupán annyit bátorkodom megjegyezni, hogy a korlátozott beszámíthatóságot, szerintem az ú. n. *gyengeelméjűséget*, akár *külön törvényben*, akár a B. T. K.-ben úgy vélem szabályozandónak, hogy a *gyengeelméjűek, a mennyiben közveszélyesek*, vagyis már büntetendő cselekményt követtek el s kóros állapotuk miatt jövőre is tartani lehet újabb bűncselekményeiktől, a bíróság által orvosi és közgazgatási vezetési alatt álló *különös intézetekbe*, ú. n. *gyógy-letartóztató-intézetekbe* legyenek utalandók, és pedig *határozatlan időre*, vagyis a teljes felgyógyulásukig, illetőleg addig, a míg a társadalomba veszély nélkül visszabocsáthatók. (A nem állandó jellegű korlátolt beszámítási képességűekre nézve ellenben ez az állapotuk a büntetés kimérésénél enyhítő körülményül tekintendő.)

c) Az általam felvett harmadik csoportra: a *hivatásos csavargókra* nézve éppen a közveszélyesség képezi azok legjellemzőbb ismervét s ez ad alapot ellenükben a különböző kényszerintézkedésekre. A csavargás, valamint az ezzel összeforrott koldulás ügyéről *külön törvény alkotását* tartom feltétlenül szükségesnek. Elodázhatatlan ez a külön törvény éppen hazánkban is, a hol — miként szintén *Wlassics Gyula* ő nagyméltósága mutatott rá erélyesen, említett előadásában — egy egész népfaj sorozható a hivatásos csavargók és koldusok közé s a kik, mint kézzelfogható példák mutatják, éppen napjainkban is, állandóan veszélyeztetik jogrendünket, a társadalmunkat s a mely kérdés eddigi teljes elhanyagolása bizony szégyene a magyar államnak.

A csavargás és koldulás törvényhozási szabályozására nézve

kitűnő példák állnak előttünk az 1891-iki *belga* és az 1900-iki *norvég* törvényekben. Részemről elvileg a belga törvény alap-gondolatát helyeslem, vagyis a hivatásos, dologkerülő csavargók, a hová soroznám az üzletszerű munkaképes koldusokat és a mi kóbor cigányainkat is, a mennyiben a hatóság által nekik felajánlott alkalmas munkát ok nélkül visszautasítják, aránylag elég hosszú időre biróilag *kényszerdologházba*, a munkaképtelen, közsegélyre szoruló koldusok pedig *állami szegényházakba* lennének utalandók.

d) Az *iszákosokra* nézve a közveszélyesség szintén alkalmas criterium éppen azon szempontból, hogy azok, a kik iszákososságra való hajlamuk folytán követtek el büntetendő cselekményeket, az e miatt kiszabott büntetés megkezdése előtt 1—2 évre *iszákosok gyógyintézetébe* vagy e célra berendezett más állami intézetbe utaltassanak. (Ha a kiszabott szabadságbüntetés rövidebb tartamú, mint a gyógyintézetben töltött idő, a büntetés ez által kitöltöttnek mondható.)

e) A *fiatalkorú büntettek*re, illetőleg ezek legsúlyosabb csoportjaira nézve nyitott kapukat döngetnék, ha a *gyermekvédelem* s a *javítóintézeti ügy* óriás jelentőségű kérdéseire, — melyek a gyermekcriminalitás veszélyeinek leküzdésére szolgálnak s melyeket a mai kulturállamok vetélkedve igyekeznek minél lelkesebben felkarolni, s melyekre nézve hazai törvényhozásunk is éppen napjainkban tette és teszi a legkomolyabb kezdeményező lépéseket — ha e kérdéseket s azok jelentőségét vázolni akarnám.

A feltett kérdésre nézetem szerint a magyar csoport felelete a következő lehetne:

A magyar csoport kifejezi, hogy a közveszélyesség fogalmát, a büntettek bizonyos csoportjaira, csupán a büntetendő cselekmény, vagyis a büntettes által megtámadott jogi érték mellett, mint a tettessel szemben alkalmazandó büntetés vagy egyéb kényszerintézkedés egy további alapját helyeselheti. E végből óhajtja: hogy

1. az üzletszerű nagybüntettek, az üzletszerű kisebbbüntettek, a hasonló cselekményekbe hasonló motívumokból többször visszaesők, továbbá a korlátozott beszámítási képességük közül azok az állandóan kóros állapotúak, a kik büntetendő cselekmények elkövetésére hajlandósággal bírnak, nemkülönben a

hivatásos dologkerülő csavargók, az iszákosságból büntetteket elkövetők, és a fiatalok büntettek legsúlyosabb csoportjainak büntetőjogi szabályozásánál a törvényhozások a közveszélyességet, mint az illetők ellen alkalmazható szigorúbb büntetés vagy különös kényszerintézkedések egyik feltételét állapítsák meg;

2. a visszaesés és az üzletszerű bűnelkövetés, a korlátozott beszámíttási képesség, a csavargás és a koldulás, az iszákosság és a gyermekkriminális kérdései külön törvényekben vagy a B. T. K.-ekben akként szabályoztassanak, hogy az illető büntettek részéről a jogrendet és a társadalmat fenyegető veszélyek minél kevesebbre szállíttassanak.

Dr. Konrád Jenő egyetemi magántanár, a lipótmezei orsz. elmeógyógyintézet igazgatója, elmeorvosi szempontból szól a kérdéshez: A büntettes-csoporthoz, a melynél a büntetendő cselekmény helyébe a közveszélyességet lehetne tenni, oly abnormis egyéneket lehet számítani, a kik ha a szó szoros értelmében nem is elmebeteg, a pathológiával — akár szervezeti alapon, akár a nélkül — mégis bizonyos viszonyban állanak. Ide sorolja a csekélyebb szellemi értékűeket, az imbecillitás enyhébb fokait, a psychopathákat és az ú. n. „reo nato“-k csoportját. Figyelmeztet, hogy a fogalomcsere nagy megfontolást igényel, mert a közveszélyesség relatív fogalom, mely sok mindenféle tényező összeműködésétől függ. A közveszélyesség megállapításának elengedhetlen feltétele ezen a téren a visszaesés, illetőleg visszaesések. Az abnormis egyént az első ízben elkövetett büntett alkalmából büntetendőnek tartja, azért is, mert a büntetésnek sokszor javító és nevelő hatása van. Akárhányszor lehet ezt tapasztalni a tébolydából elbocsátott imbecileknél, a kik kijelentik, hogy internáltatásuk (a mit ők büntetésszámba vesznek) nekik „jó lecke“ volt, most már majd jobban vigyáznak magukra. És tényleg sokan nem esnek többé vissza, legalább is hosszú időn át. Ez a tapasztalás a mellett is szól, hogy az abnormis büntettek számára speciális intézetek kellenek, szakorvosi befolyás alatt, hogy az egyéni psychikus kezelést, a különválasztást, a foglalkoztatást stb. az egyes egyéniségekhez mértén lehessen alkalmazni.

Szükségesnek tartja, hogy a közveszélyesség kimondása előtt az illető büntettes ezen speciális intézet retortáján ment

légyen keresztül. A közveszélyesség kimondása előtt az egyén egész történetére s az összes életkörülmények mérlegelésére van szükség. A közigazgatást törvényben kell kötelezni arra, hogy a bíróság által neki átadott közveszélyesek számára megfelelő intézményt létesítsen. Ez legczélszerűbben egy agrikultur kolónia lehetne, kis elmebetegosztálylyal ellátva az átmenetileg megbetegedők számára. A szakorvosi befolyást itt is biztosítani kell.

A fogalomcserét a büntettek bizonyos csoportjaira nézve a közveszélyesség elleni küzdelemben határozott és jelentékeny haladásnak tekinti.

Dr. Angyal Pál egyetemi magántanár, pécsi joglyceumi ny. rendes jogtanár.

I. Mielőtt a kérdés érdemével foglalkoznék, szükségesnek tartom az abban szereplő fogalmaknak körülírását. Arról van szó, hogy a criminalitás elleni küzdelemnek sikeresebbé tétele érdekében nem volna-e czélirányos a büntettek bizonyos csoportjaira nézve a büntetendő cselekmény fogalmát a közveszélyesség fogalmával felcserélni? s ha igen: miként volna ez eszközlendő? — Állítsuk tehát először is egymás mellé e két fogalmat.

II. A *büntetendő cselekményt* illetően nincs sok mondani valónk. Elvonatkoztatva e fogalmat az idő és tér viszonylataitól, megállapítható, hogy a büntetendő cselekmény:

1. *cselekmény*, azaz az akaratnak a külvilágban való megnyilatkozása, más szóval: *valamely felszabadult akarat energiájának tetteben nyilvánuló megvalósulása*, a mennyiben

2. *jogsértést* idézett elő, azaz oly érdeket csorbitott, csonkított vagy semmisített meg, melynek épségben maradása nemcsak az érdek alanyának, hanem a közösségnek, tehát a társadalomnak szempontjából is kívánatos; és a mennyiben

3. a cselekmény *megbüntetését* a korbéli társadalmi felfogás igazságosnak, szükségesnek és hasznosnak tartja.

A büntetendő cselekmény fogalmának egyéb elemeit nem sorolom fel, mert ezekre az összevetésnél nem lesz szükségem.

III. A *közveszélyesség* fogalmát már nehezebb felépíteni. Hagyjuk el egyelőre a jelzöt s törekedjünk megközelíteni a veszélyesség fogalmát.

Mily vonatkozásban használjuk a mindennapi életben a veszélyesség kifejezést? Kiemelek három gyakori megjelölést:

1. *veszélyes helyzet*; ez alatt valamely dologgal, illetve az ebben rejlő erővel, vagy valamely önálló természeti erővel való viszonyunkat értjük, melyből eredőleg oly képzet ébred fel bennünk, hogy az az erő a legnagyobb valószínűség szerint valamely érdekünk sérelmét fogja előidézni; pl. a csónakos a viharban;

2. *veszélyes állat*, oly állat, melylyel szemben kétségtelen, hogy vagy faji sajátosságainál fogva (pl. farkas), vagy bizonyos szerzett tulajdonságainak következtében (pl. veszett kutya) valamely érdekünket fogja sérteni;

3. *veszélyes ember*, kinek eddigi viselkedése több-kevesebb bizonyossággal arra enged következtetni, illetve kisebb-nagyobb gyanút támaszt, hogy jövődöbéli magatartása valamely érdekünk sérelmét fogja előidézni.

A veszélyesség fogalma tehát egy vagy önmagában létező, vagy dologban, állatban, emberben lappangó oly kötött, vagy nyugvó energiára utal, mely felszabadulásában több-kevesebb bizonyossággal, illetve valószínűséggel érdeksérelemre vezet.

A közelebbi vizsgálat még további ismérvekre vezet. Érdeksértésre hajló potentialis energia elvégre mindenki s mindenben van, de mert nincs, vagy alig van inger, mely azt felszabadítaná: állandóan kötött állapotban marad.

Veszélyességről akkor van szó, midőn az érdeksértésre hajló kötött energia minimális ingerre (behatásra) felszabadul.

A felszabadult energia — ha nyugvó állapotában veszélyesnek minősítettük — érdeket sért, azaz inkább ezzel a tendenciával közelít javainkhoz: tehát *positive*, támadólag irányzatos s ez által különbözik pl. az *alkalmatlan* s *hátrányos* energiákól, melyek negative hatnak; az *alkalmatlansággal* azt fejezzük ki, hogy valakit vagy valamit *nem* használhatunk fel bizonyos érdek megvalósulása irányában: a *hátrányossággal* meg arra utalunk, hogy valaki vagy valami *útban* van, akadályul szolgál az előrehaladásban; ezek negativumot tartalmaznak; — a veszélyességben már positívum van: a kötött energia minimális ingerre szabaddá lesz s a mozgásának útjába eső javakat *vagy* kikerüli, *vagy* érinti, csorbítja, illetve megsemmisíti, *a szerint*, a mint e javakban rejlő vagy ezek védelmét szolgáló erő kellő időben s megfelelő ellenhatást fejt-e ki vagy sem. — Ha az ilyen védelmi erő hiányzik, vagy gyengébb, mint a felszabadult energia, úgy ez utóbbi minden útjába eső érdeket kisebb-nagyobb mértékben

megsért. A veszélyesség tehát azt is kifejezi, hogy a potentialis energia, ha felszabadul: ismételt, meg-megújuló, tehát több érdeksértést fog előidézni.

Összefoglalom a mondottakat: *a veszélyesség érdeksértésekre hajló s minimális ingerre felszabaduló kötött energia.*

IV. Mit jelez a veszélyesség elé helyezett *köz* szócska?

Vagy a valószínű sérelem *tárgyaira* utal, vagy *fokozó* jelző. Azt hiszem, hogy mind a két irányban jelentős.

Közveszélyes: annyi mint közre veszélyes, mi által azt fejezzük ki, hogy oly érdekek sértésére hajló kötött energiával állunk szemben, melyek nemcsak a sérelmet szenvedhető egyént, hanem a közösséget, a társadalmat is érdeklik. Ámde ezeket az érdekeket épp nagyobb értékűknél fogva jogi védelemben részesíti az állam, a közveszélyesség tehát ezekre a fokozott értékű jogi érdekekre, tehát a jogtárgyakra s így a jogsértésekre utal.

Ezekhez képest a közveszélyesség fogalma imigyen konstruálható meg:

a közveszélyesség jogsértésekre hajló s minimális ingerre felszabaduló kötött energia.

V. Vessük össze most a két fogalmat:

A büntetendő cselekmény: egy immár felszabadult energia, mely — s ezt hangsúlyozom — a bűnös akarat eredményén ismerhető fel.

A közveszélyesség: egy a jelenben még kötött energia jövődöbeli valószínű hatásaival számol.

Büntetendő cselekmény esetén: a *társadalmi rend* fentartása érdekében az igazságyújtotta fegyvert, t. i. a büntetést alkalmazzuk, a mint azt a célszerűség kívánja. A büntettes egyeniségére, *akarátára* gyakorolunk hatást, hogy visszazökkentsük a socialis élet kerékvágásába, de ugyanakkor *paralysálni* törekszünk a büntetendő cselekmény nyomán keletkezett társadalmi nyugtalanságot.

Közveszélyesség esetén a természet rendjének megbomlása fenyeget, de mivel a természet rendjének tényezői (szelek, vizek, villamosság, tűz stb.) kapcsolatosak a társadalmi és állami renddel: a természet rendjének megbomlása (tűzvész, árvíz, hegyomlás) megbontja az állam és társadalom rendjét is.

A fenyegető megbomlás tehát megelőző *biztosító intézkedések* foganatba vételét javalja, melyeknek segítségével: *vagy a*

kötött energia felszabadulását akadályozzuk meg (*védgát*), *vagy* annak elnyomásán iparkodnak (ragályos beteget *járványkórházba* szállítjuk), *vagy* elvisszük a fenyegetett értéket az útból (lőpor csak tűzmentes helyen tartható), *vagy* erőpótlékot adunk az útbaeső értékeknek (hegyi pálya biztosítékai). Szóval: figyelemmel a közveszélyesség gyökerére, minőségére, potentialis intenzitására, kikeressük s alkalmazzuk a legmegfelelőbb előleges biztosító intézkedést.

A *közveszélyes helyzetet* kikerüljük s erre mindenkit figyelmeztetünk, és a mennyiben lehetséges, szorosabbra fűzzük az energia kötelékeit.

A *közveszélyes állapot* ártalmatlanná tesszük: megöljük, elzárjuk, azt a szervét, melylyel árthat, eltávolítjuk.

De mitevők legyünk a *közveszélyes emberrel*?!

Oly intézkedések, minők a közveszélyes helyzet s közveszélyes állapot irányában indokoltak, itt nem alkalmazhatók, vagy legalább is nem minden megkülönböztetés nélkül. Mert:

1. ellenszegül ennek az *emberi méltóság*, az ember és állat között fenforgó minőségi különbség (a közveszélyes ember nem ölhető meg, mint egy vadállat):

2. a helyzet vagy állapot közveszélyessége *könnyebben állapítható* meg, mint az emberé, *ott* bizonyos objectív ismérvek állnak rendelkezésünkre (veszett kutya), *itt* azok igen ritkák (csak bizonyos elmebeteg-typusoknál) s itt, t. i. az embernél, többnyire széles tere nyílik a subjectív mozzanatokra építő discretionarius méltatásnak s ennek oka abban rejlik, hogy az embernél — leszámítva néhány esetet — *jogsértésekre hajló kötött akarati energiával* állunk szemben, már pedig a mint átléptük az akarat birodalmának határait: azok a mérőeszközök, melyek a természeti s állati erők irányában használatosak, többé rendelkezésünkre nem állanak;

3. ha a természeti erők vagy állati erők közveszélyességének megállapítása tárgyában tévedünk: az egyént — legalább személyében — sohasem sértjük a biztosító intézkedések alkalmazásával (legfőlegbb valamely *pótolható* jogát csorbitottuk; kialakoltatás a düledezőnek hitt házból, mely azonban hibátlan), szóval: a természet s közvetve a társadalom rendjének védelmével nem ejtünk kipótolhatatlan sérelmet a társadalmi renden; *nem így*, ha az ember közveszélyességében tévedünk, s vele

szemben: szabad mozgását, egyéni értékét sértő biztosító intézkedéseket veszünk foganatba; itt már kipótolhatatlan kárt okozunk, s mivel az egyéni értéknek felesleges sérelme a társadalmi rendet is sérti, oly javakat támadunk vagy semmisítünk meg, melyeknek fentartása annyira legalább is érdekében áll a társadalomnak, mint a mennyire súlyt helyez a fenyegetett javak védelmére;

4. rendkívül közelfekvő a *visszaélés lehetősége*, mi kimondhatatlan károokra vezethet; bizonyos egészségtelen társadalmi viszonyok között mi sem könnyebb, mint a politikailag nem tetsző egyént közveszélyesnek minősítve: ártalmatlanná tenni; — a *jóhiszemű tévedés* — mint *emberi gyengeség* — bizonyos feltetelek között még megbocsátható; a *rosszhiszemű s czélzatos eljárás azonban*, mely áruba bocsátja a polgári szabadságot, *már bűn* s megingatja a társadalom alapjait.

VI. Mindezekből arra a *negativumra* következtetek, hogy a közveszélyes emberrel *teljesen* úgy bánni el, mint a közveszélyes állattal és illetőleg helyzettel *nem szabad*, sőt társadalmilag *egyenesen veszélyes*.

E negativummal szemben azonban épp oly hiba volna, ha szem elől tévesztenők azt a *positivumot*, hogy elvégre összetett kézzel még sem nézhetjük a közveszélyes ember fenyegető magatartását, hogy tehát a *társadalmi rend megóvása érdekében a közveszélyes emberrel szemben is foganatba veendők a legmegfelelőbb biztosító intézkedések, de úgy, hogy ezek sem az egyéni értéket feleslegesen ne támadják. sem a polgári szabadság veszélyeztetésével a társadalmi rendet fel ne forgassák.*

Tehát valóban a „*miként*“ kérdésében rejlik az ütközőpont.

VII. A megoldáshoz nézetem szerint úgy juthatunk, ha az embernél jelentkező közveszélyességet *gyökereiben* kutatjuk fel. Így különböztetek: *az emberben* kifejlődött jogsértésre hajló s minimális ingerre felszabaduló kötött energia:

vagy *psychophysikai*, melynek gyökerei pathologikus talajon erednek (elmebeteg)

vagy *akarati*, melynek gyökérszáalai a socialis milieuből szívták vagy szívják a káros nedveket (hivatásos büntettes, kol-dus, csavargó, prostituált stb.)

vagy *vegyes jellegű*, azaz egyfelől pathologikus, másfelől socialis talajról fakadó, kettős gyökérről táplálkozó oly energia,

mely a psychophysikai s akarati erők eredőjében fejlődik (csökkenet szellemi értékű egyén).

1. A *psychophysikai energiának* jogsértésekre hajló tendenciáját könnyű megállapítani; a psychosis tudományának mai fejlettsége *objectiv* ismérvekkel szolgál; a *tévedés* úgyszólván ki van zárva; szóval: a polgári szabadság veszélyeztetése nélkül vehetők igénybe a társadalmi rend védelmét célzó s az emberi méltóságot nem sértő oly humanitarius jellegű intézkedések, melyeknek tárgya az akaratnélküli ember. (Elmeógyógyintézet.)

2. Az *akarati energia*, míg lappang, *objectiv* ismérveket *egyáltalán* nem mutat, következésképpen csak több-keve-ebb valószínűséggel minősíthető jogsértésekre hajlónak; ily valószínűsége építeni nem szabad, mert — mint kimutattam — az egyéni érték s társadalmi rend kárával járhat.

Hogy felléphessünk: *objectiv* ismérvre van szükségünk. Ilyen: a *büntetendő cselekmény elkövetése*, mely mint symptoma már elég alapot nyújthat a további következtetésekre. *Sajnos*: ma be kell várunk legalább egy delictumot, — de ugyanakkor nem mulaszthatom el hangsúlyozni, hogy a fejlődő tudománynak feladatát képezze *felkutatni* oly *objectiv* ismérveket, melyek a a büntetendő cselekmény területén innen esnek, de szintén épp oly következtetési alapot teremtenek, mint a büntetendő cselekmény (pl. a ma büntetlen előkészületi cselekmények egyes fajtái, az alkalmatlan kísérlet, a véletlenség értékelése stb.).

Addig, míg ily *objectiv* criteriumokkal nem rendelkezünk: csak a büntetendő cselekmény szolgálhat kiindulási pontul. A közveszélyesség megállapításánál természetesen az alany előléte, egyénisége, socialis körülményei, családi állapota stb. mind figyelembe veendő s a büntetendő cselekményre szabott büntetésen kívül — ha constatálva van a közveszélyesség — a megfelelő társadalmi rendet védő biztosító intézkedések veendő fogamatba.

Még mielőtt ezeknek részletezésére térnék át, megjegyzem, hogy nézetem szerint a bíróságnak kell a közveszélyességet megállapítania (akkor, a mikor a bűnösség kérdésében döntve, a büntetést kiszabja), e megállapítás azonban egyelőre csak feltételes jellegű legyen, mi alatt azt értem, hogy: a bíróság csak akkor döntsön végleg a közveszélyesség kérdésében, midőn erre több adattal rendelkezik, s ez az idő akkor áll be, midőn az elítélt ily irányú megfigyelésére a letartóztatási intézetben ele-

gendő alkalom volt, szóval, midőn a büntetés ideje vége felé közeledik. Concrete szólva így értem a mondottakat: a bíróság elítéli vádlottat pl. 5 évi fegyházra, az ítéletben utal annak valószínű közveszélyes voltára; az intézeti előljáráóság e figyelmeztetés alapján különös megfigyelés tárgyává teszi a letartóztatottat s tapasztalatairól véleményes jelentés kapcsán beszámol; erre az elítelt a büntetési idő leteltével újból a bíróság elé állítatik, mely az előtte fekvő adatok, az eredeti bünper s a szabadultnak egyéniségéről alkotott vélemény alapján most már *végleg* kijelenti, hogy az illető közveszélyes-e vagy sem. Ha közveszélyességet állapít meg: elrendeli a szükségesnek mutatókozó biztosító intézkedések foganatba vételét. *És mik legyenek ezek?*

Tekintettel arra, hogy a közveszélyesség mennyiségileg különböző árnyalatokban jelentkezhetik (vagy azért, mert maga a kötött energia gyengébb vagy erősebb, vagy azért, mert a kötelek szorosabbak v. tágabbak s így a felszabadulás is csak nagyobb vagy kisebb ingerre állhat be): a biztosító intézkedéseknek is szükségképen e fokozatokat kell nyomon követniök.

Részemről a következő fokozatokat képelem:

I. *társadalmi felügyelet alá helyezés; helye volna*, midőn a közveszélyesség csekély fokú vagy problematikus; a felügyeletet a patronage egyesületek e célra szervezett osztályának tagjai *végeznék*, (munkaszerezés, anyagi s erkölcsi támogatás kapcsán megfelelő ellenőrzés, korcsmatilalom stb.); ha az illető nem veti magát alá a vonatkozó szabályoknak, úgy a patronusnak az osztály által is jóváhagyott javaslata alapján a bíróság a II. fokozat alkalmazására térhet át, ugyanezt azonban a szükséghez képest már első ízben is elrendelheti;

II. *munkatelepre utalás; helye van* nagyobb fokú vagy kevésbé kétséges közveszélyesség esetén, továbbá, ha az első fok nem mutatkozott kielégítőnek; *végrehajtása*: állami gyártelepeken, mezőgazdasági munkák végzésére alkalmas coloniákon, illetve magánosok hasonló vállalataiban (subventio), történék; az ideutalt állandó munkát kap, együtt dolgozik a szabad munkásokkal, társadalmi felügyelet alatt áll; egyébként szabad mozgásában nincs korlátozva (kint lakás); ha nem alkalmazkodik a szabályokhoz, ha viselkedése nem megfelelő, ha magatartása fenyegető, úgy ismét a patronusnak az osztály által helyeselt

javaslata alapján a bíróság a III. fokozatra térhet át, illetve azt azonnal is alkalmazhatja;

III. *társadalmi védő intézetbe utalás; helye volna*: igen nagy fokú s kétségtelen közveszélyesség esetén, illetve a mely esetekben az előző fokozatok elégtelenek; *végrehajtása*: külön e czélre létesített intézetekben foganatosíttatnék, melyeknek czélja nem a büntetés, hanem a társadalom védelme. (Örizet, munka, lehető legegényesebb socialisálás, fokozatos enyhítés stb.)

Ez intézkedések *időtartamát* illetően: akármelyik fokozat alkalmazását írja is elő a bíróság, *határozatlan időre* szóljon az, de úgy, hogy egy meghatározott idő eltelte előtt (pl. $\frac{1}{2}$ év, 1 év), mit ismét a bíróság állapítana meg: a védőintézet bizottságának, illetve a patronage egyesület osztályának előterjesztésére a bíróság eldöntené, hogy vajjon mi történjék, azaz kimondhatja: 1. a súlyosabb fokozatra való áttérést, 2. az ugyanazon fokozat intézkedéseinek további határozatig való folytatását, 3. enyhébb fokozatra való áttérést; 4. minden további intézkedésnek megszüntetését.

Ilyetén módon eleget tehetünk úgy a polgári szabadság követelményeinek, mint a társadalmi védelem eszméjének.

3. *A vegyes jellegű energia*, mely mint említettem, a psychophysikai s akarati energiák eredőjében fekszik s vegyesen pathologikus és socialis talajból nő ki, már ismét *objectiv* ismérveket tüntet fel. Az idetartozó korlátozott beszámítási képességű, helyesebben csökkent szellemi értékű egyének közveszélyességét az orvosi tudomány tárgyilagos criteriumok alapján *megközelítőleg* megállapítja, tehát itt már büntetendő cselekmény elkövetése nem várandó be okvetlenül. Mégis — miután az energia akarati is, s mivel a közveszélyesség oly biztossággal, mint az elmebetegnek bizonyos osztályainál nem állapítható meg — *a közveszélyesség kérdésének eldöntését a független bíróságra bízám*; s így különböztetnék:

a) *ha még nem követetett el büntetendő cselekmény*: a bíróság (a magánaszemélynek az ügyész által magáévá tett indítványára meginduló eljárásban — mely a gondnokság alá helyezési eljáráshoz hasonlíthatna —) figyelemmel az orvosi véleményekre, vagy megállapítja a közveszélyességet, vagy nem; az első esetben *biztosító gyógyítóintézetbe* utalást mond ki határozatlan időre (bizonyos idő leteltével az intézeti vélemény alapján

ismét a bíróság mondja ki: szükséges-e még a további bentartás);

b) ha büntetendő cselekmény is követetett el: a büntető-bíróság a bűnperben döntse el az orvosi vélemények alapján a közveszélyesség kérdését, melyre ha igenlően felel, mondja ki, hogy a kiszabott büntetés *büntető gyógyintézetben* töltendő ki s a megállapított idő letelte előtt az intézeti szakvélemény figyelembe vételével döntse el, fenforog-e még a közveszélyesség vagy sem; igenlő esetben mondja ki a további határozatlan időre szóló intézeti kezelést, mely addig tartson, míg a bíróság azt — figyelemmel ismét az időszakonként bekért orvosi véleményekre — meg nem szünteti.

Az elkövetett büntetendő cselekmény nyomán kiszabandó büntetés helyébe itt tehát a *büntető gyógyintézetbe* utalás lépne; a foganatba vett intézkedés büntetés jellegét *csak a név* fejezné ki, s ez nézetem szerint elég is. Ha a büntetésjelleg *külsőleg* kifejezésre jut s ezzel a társadalom, melyet fokozott védelemben részesítünk, megelégszik.

Az igazságügyminister úrnak megbízásából 1904-ben készített büntetőnovella tervezetemben idevonatkozással a következő szöveget hoztam javaslatba:

„76. a) §. A bíróság, ha a vádlottat elítéli, de a büntetést a 76. §. második bekezdése alapján enyhíti (76. §. 2.: ha a terhelt a büntetett vagy vétséget beszámíthatóságát korlátozó elmezavarban vagy öntudatlanságban követte el, vagy ha a terheltnek szellemi s erkölcsi fejlettsége fogyatékos: a bíróság a büntetés nemét és mértékét a 92. §. utolsó bekezdése értelmében enyhítheti), a mennyiben a véleményező hatóság az elítéltet a közbiztonságra veszélyesnek minősíti, külön indokolt végzéssel elrendelheti, hogy a közveszélyes egyén kiszabott büntetését tébolydában vagy más alkalmas intézetben töltsse ki, hol megfelelő ápolásban részesítendő.

A büntetés idejének lejárta után az elítélt szabadon bocsátandó, kivéve, ha az intézet igazgatóságának jelentése alapján s a véleményező hatóság meghallgatása után az elítélt további bentartása iránt hoz indokolt határozatot.“

Dr. Balogh Jenő egyetemi tanár, a M. Tud. Akadémia tagja: A büntügyi statisztika hivatalos adatai minden államban megállapították azt a tényt, hogy százával, sőt ezrével vannak olyan büntettek, a kik alig hogy szabadságvesztés-büntetésüket kiállották, rövid idő alatt újabb bűncselekményt követnek el. Ez a tény megeczáfolhatlanul bizonyítja, hogy a büntettek bizonyos osztályaival, a közveszélyes büntettekkel szemben sem a jelenlegi rendőrségi szervezetnek megelőző tevékenysége, sem a tételes büntetőjog a társadalomnak nem nyújt elegendő védelmet. Ilyen egyének pl. a hivatásos és szokásszerű büntettek, különösen a nemzetközi büntettek bizonyos csoportjai is, a gyakorlati anarchisták, a szokásszerű csavargóknak és koldusoknak munkakerülő *része*; valamint a korlátozott beszámíthatóságúaknak és szokásszerű iszákosoknak *közveszélyes része*.

Mint hogy az államnak egyik fő czélja a jogrend fentartása; mint hogy továbbá a jelenlegi büntetési rendszerek ez irányban nem váltották be azokat a reményeket, melyeket megalkotóik hozzájuk fűztek: teljesen jogosultnak tartom azt az óhajt, hogy a büntető jogtudomány munkásai épp úgy, mint a törvényhozások már az ítélkezés tekintélyének biztosítása végett és a társadalom megnyugtatóására is e kérdésben *radikális új* és hathatósabb *eszközökkel* védjék meg a békés polgárokat.

A tételes jogokat meg kell változtatni mindenekelőtt arra nézve, hogy az ezen közveszélyes büntettek ellen való védekezésben nemcsak a büntetésnek egy-egy bűncselekményére kell tekintettel lenni, hanem *a büntetés egész egyéniségére, a mit ő előéletével, életmódjával kifejezésre juttatott.*

A napirenden levő kérdés felvetését tehát *örömmel és hálával fogadom*, e kérdésben a tételes törvényhozások gyökeres megváltoztatását tartom szükségesnek.

I. A mi azonban magát a nagygyűlésünk napirendjén álló kérdést illeti, az bizonyos irányban többet mond, mint, a mit kifejezni akar.

A jelenlegi szövegezés mellett arra lehetne gondolni, hogy pl. a korlátozott beszámíthatóságúak vagy Magyarországon egy egész népfaj, kóborczigányok között egyeseket pusztán azért, mert az orvosszakértő öket korlátozott beszámíthatóságúaknak tartja, illetőleg, mert a közigazgatási hatóság megállapította,

hogy az illető a kóborzigányok közé tartozik, valamely hatóság bűncselekmény elkövetése nélkül is közveszélyesnek nyilváníthatná és ellene különféle rendszabályokat alkalmazhatna.

A magyar törvényhozásban ilyen javaslat nem volna keresztülvihető, mert a büntügyi embertan és az orvostudományok jelenlegi tételei mellett a közveszélyességnek még nincs olyan biztos ismérve, a melyre a büntetés alkalmazását bűncselekmény nélkül is alapítani lehetne. Csak az illető egyénnek külső magatartása, a dolog természeténél fogva legtöbbször tiltott cselekményei, igen gyakran csak bűncselekmény alapján lehet okszerűen megállapítani azt, hogy ő inkonkrétó közveszélyes. Tehát nem elégséges valamely idegbetegségnek, vagy valamely fajhoz tartozásnak megállapítása; a bűncselekményt nem lehet egyszerűen a közveszélyességgel, mint vélelmezett állapottal helyettesíteni, hanem rendszerint a bűncselekmény fogja a törvényes alapot megadni arra, hogy valakit az adott esetben közveszélyesnek nyilvánítani lehessen.

A közveszélyesség tehát *nem volna egyedüli ismérve, nem lépne a bűncselekmény fogalma helyébe* és a törvényhozás ebben a kérdésben csak lassú átmenet alapján, fokozatosan volna fejleszthető.

Különösen a magyar törvényhozásnak, (nehogy leküzdhetetlen ellenállásra találjon), egyelőre el kell számolnia bizonyos megszokott fogalmakkal és a gyakorlati szakférfiaknak nagyfokú conservativismusával.

Ezek alapján a kérdésnek szószerinti szövegében, abban az irányban *tagadó* választ adnék, hogy bűncselekmény elkövetése nélkül a közveszélyesség (eltekintve az elmebetegségtől) nem volna megállapítható. Ellenben megengedhetőnek tartom azt, hogy egy vagy több *olyan* természetű bűncselekmény elkövetése esetén, a mely az illetőnek *közveszélyességét* bizonyítja, az illető büntetés ellen a büntetés kiállása *után* külön biztosító rendszabályok alkalmaztassanak.

Egyébként a részletes tárgyalásoknál nem annyira az előtünk fekvő kérdésnek szószerinti szövegezésére helyezném a súlyt, hanem annak megvitatására és eldöntésére, hogy a közveszélyes büntettek bizonyos csoportjaival szemben mily módon lehetne hathatósabban védekezni?

Mert erre valóban *sürgős szükség van.*

II. Számolva a Magyarországon hangoztatni szokott alkotmányjogi aggályokkal, e kérdésben döntésre sem a kormányt, sem a közigazgatási hatóságokat, sem az orvosszakértőket, hanem *kizárólag a bíróságot* tartom feljogosítandónak. A hatalmi beavatkozás vagy politikai üldözés *látszatát is* kerülni kell.

Természetes azonban, hogy a korlátozott beszámíthatóságúaknál, a bíróság a biztosító rendszabályokat csak *orvosszakértők meghallgatása után rendelhetné el.*

III. Abból a célból, hogy a közveszélyesség megállapítása helyesen történhessék, nemcsak a büntetőtörvénykönyvet kell megváltoztatni, hanem a *reformoknak egész sorozatát* kell keresztülvinni.

A *gyakorlati jogászok kiképzését* más alapokra kell helyezni. Különösen nagyobb súly fektetendő a természettudományi és a társadalomtudományi ismeretek megszerzésére, nemcsak a jog szabályait, hanem a társadalmi viszonyokat, a közveszélyes bűntettek életviszonyait és a büntetés végrehajtását is tanulmányozni kell.

Szükség lesz az *igazságügyi szervezet több irányú reformjára is.*

Nagyobb befolyást kellene engedni a szakértőknek, különösen az orvostudományok munkásainak, valamint az igazságügyi rendőrség tagjainak, az utóbbiaknak azon sokoldalú tapasztalatok közlése körül, a melyeket a szokásszerű bűntettek életviszonyainak tanulmányozásával szereztek.

Több irányban *újból kell szabályozni a büntető eljárást,* különösen a tárgyaláson több időt kell engedni a bíróságnak arra, hogy a terhelt egyéniségét kiismerhesse és a megfelelő osztályozást és egyéniesítést helyesen vihesse keresztül.

A megállapítás nem egyéni meggyőződés vagy vélelem, hanem a *tárgyalási adatok* alapján történnek és pedig okszerű következtetés és összetett bizonyítás felhasználásával, a terhelt előélete, eddigi életmódja, viszonyai, a bűncselekmény elkövetésének mellékkörülményei, stb. alapján. Pl. nem helyeselném, hogy mindenki, a ki bizonyos számú bűncselekményt elkövetett már ezen az alapon automaticze közveszélyesnek legyen nyilvánítandó. Egyeseket, különösen a fiatalokban levőket, a mint ezt a patronage körül szerzett gyakorlati tapasztalataink bizonyítják, gyakran hibáikon kívül a szerencsétlen családi viszonyok, szüleik

romlottsága, a családi élet széttűllése, másokat a nyomor vagy emberileg érthető indokok indíthatták a büntetendő cselekmény ismétlésére.

IV. Csak a *helyes osztályozás és a különböző osztályokon belül a megfelelő egyéniesítés alapján* tehetők meg a közveszélyes büntetésekkel szemben a megfelelő különböző intézkedések.

Jelentékeny részük, a kiket *megátalkodottaknak* nevezhetnék, nem társadalmi vagy kozmikus tényezők hatása alatt, hanem erkölcsi romlottságuk következtében sorolandó a közveszélyes büntetések közé, ezek más keresetforrásból is fenttarthatnák magukat, de mert a bűncselekmények útja kényelmesebb vagy jövedelmezőbb, ezt választják.

Javukra nem lehetnek irányadók sem az egyéni szabadság szempontjai, sem emberieségi tekintetek, hanem egyedül és kizárólag a társadalom hathatósabb védelmét kell érvényre juttatni.

Ezt jelenleg a magyar törvényhozás útján az által vélem elérhetőnek, hogy a bíróság a bűncselekményre megállapítaná a *büntetést és egyúttal kimondaná, hogy a büntetés kiállása után az illető közveszélyes büntetessel szemben határozatlan tartamban való letartóztatás, mint újabb bűncselekmény ellen biztosító rendszabály* lesz alkalmazandó.

Ez túl menne ugyan a szoros értelemben vett büntetőjog fogalmán, de a kérdésnek ezzel a részével is a büntetőjogásznak kell foglalkoznia. Különösen Magyarországon a közigazgatási jog szabályait és a közigazgatási hatóság működését a személyes szabadság érdekében sem fognák megengedhetőnek találni.

Ilykép a jövő büntetőjogában a közveszélyes büntetésekre nézve elvileg *külön volna a büntetés és ezt követné a határozatlan tartamú biztosító rendszabály.*

A magyar büntetőtörvénykönyvet módosító törvényjavaslat a fiatalokúakra nézve már mellőzi a büntetést és a helyett reájuk rendszerint javító nevelést vagy más büntetést pótló rendszabályt állapítana meg. A felnőtt büntetéseknél azonban a magyar törvényhozás egyelőre még bizonyára fenn fogja tartani a büntetendő cselekmény és a büntetés fogalmait. Ezért a büntetés a közveszélyes büntetésekre is úgy szerepelne, mint a bűncselekmény megtorlása és mérvét a jogsértés nagysága és a bűnösség foka döntené el. Ezt követné azonban a határozatlan

tartamban való letartóztatás, mely addig tartana, a míg az illető közveszélyessége tart. Az utóbbinak *nem a* megtorlás vagy a sértettnek elégtétel adása volna a célja, hanem a *társadalom védelme, hosszabb időre.*

Több okból nem osztom dr. *Finkey* Ferencz t. tagtársam igazán nagybecsű előadásának azt az egyik conclusióját, hogy a törvényhozási reform szempontjából a közveszélyes büntettek ellen nincs jobb „*megelőzési*” eszköz, mint a megfelelően végrehajtott börtön vagy fegyház“.

Tér hiánya miatt itt csak két ellenérvet hozok fel.

Régi tapasztalat, hogy a magyar bíróságok hajlandók a büntetésnek legkisebb mértékét, megközelíteni vagy alkalmazni. Hisz' a Btk 92. §-ának alkalmazása is *nem* kivételesen történik. Nem lehet várni, hogy a magyar bíró a 10—15-szörös visszaeső szokásos tolvajt vagy az *éveken át lopásból élő* kóbor cigányt (pedig ezrével vannak ilyenek!), újabb *csekély értékű* lopás miatt több évre terjedő fegyházra ítélne. Ellenkezőleg tudjuk, hogy azt a *visszaeső* nemzetközi büntettest is, a ki külföldön már több évi fegyházat állt ki, a magyar bíróság ezen adatok ismerete mellett is, hat havi börtönre ítéli. Pedig arra van szükség, hogy az ilyen közveszélyes büntettestől a társadalom *hosszabb időre megvédessék.* Az utólagos dologház alkalmazhatása ezt a bírónak akkor is szemé elé tárja, ha az új irányokban járatlan.

Második fő érvem az, hogy a modern nagy fegyintézetek berendezése és villamos erőre gépekkel fentartása sokkal nagyobb költséggel jár, mint pl. a *legegyszerűbb mezőgazdasági telepé,* melynél a közveszélyes büntettestel szemben *csak egyre* kell ügyelni, arra, hogy *meg ne szökjön.* Ellenben magas fokú ipari oktatás (mint pl. az aszódi javító-intézetben a kocsigyártásnál, vagy Kassán a bőrriparnál), a kóbor cigányra nézve pazarlás és céltalan dolog lenne.

Számitani kellene azonban igazságszolgáltatási tévedések lehetőségére és még itt is tért kellene engedni arra, hogy a bíróság az illető erkölcsi állapotának behatóbb megismerése alapján individualizálhasson.

Pl. a bíróság ha nyomatékos adatok alapján arról győződik meg, hogy a hivatásszerű büntettes büntetésének kitöltése után újabb bűncselekményének elkövetésétől alaposan kell tartani,

elrendelhetné, hogy az illető fegyházbüntetésének kitöltése után 2—8 év tartamára dologházba helyeztessék.

A határozatlan tartamban való letartóztatás tehát nem volna alkalmazható *automatic* (bizonyos számú elítélés után, mint a francia jogban a *relegatio*), hanem azt rövidíteni vagy hatályon kívül helyezni is lehetne.

Eredmények.

A büntető törvényhozás reformjánál a következő alapelvek volnának felhasználhatók:

1. Azon *rendes elmeállapotú* büntetett ellen, a kinek *közveszélyességét* a bíróság megállapította,

a) a büntetendő cselekményért *határozott tartamu büntetést* szab ki;

b) egyúttal azonban a *közveszélyesség*, mint állapot alapján elrendelheti ellene a társadalom védelme érdekében a büntetés kiállása után alkalmazandó *határozatlan tartamu letartóztatást*, mint újabb bűncselekménnyel szemben *biztosító rendszabályt*.

E végből a bíróság (különösen személy elleni és a nemi büntett esetén) *kimondhatja* (tehát *nem* köteles kimondani), hogy az a hivatásszerű gonosztevő, a kinek a társadalomra közveszélyes újabb bűncselekményétől alaposan kell tartani, a fegyházbüntetés kiállása után (például legalább két, legfeljebb nyolcz év tartamára) erre a célra felállított külön intézetbe (dologházba, mezőgazdasági telepre) utalható és ott megfelelő munkáltatás mellett fogva tartható.

Abból a célból, hogy a jobb magaviseletűek helyzetük kedvezőbbé váltsék remélhessék, megengedhető, hogy e külön intézetekbe utalt büntetett hosszabb idő (legalább két év) mulva, kiváló jó viselet esetén hatályos társadalmi (patronage) felügyelet mellett *a dologházból kihelyeztessék*, esetleg a felügyelő hatóság javaslatára *feltételes szabadságra bocsáttassék*.

2. A *közveszélyes csavargókat és koldusokat* a bíróság határozatlan tartamban (2—8 évre) dologházba;

3. a *közveszélyes iszákosokat* pedig szintén határozatlan tartamban az iszákosok menhelyébe utalhatja.

4. A korlátozott beszámíthatóságuk tekintetében a véleménynyilvánításra az orvostudományok művelői hivatottak. Szerin-

tem csak az *osztályozás* és *egyéniesítés* elve alapján lehet rájuk nézve is a problémát helyesen megoldani

a) Vannak köztük olyan nem romlottak, de *gyenge akarat erejük csökkenett szellemi értékű fiatalok*, a kikre nézve olyan államokban, a hol teljesen kifejlett társadalmi patronage van, elégséges a *kellő felügyelet mellett* szabad lábon hagyás (az amerikai „*Probation*“ mintájára).

A patronage-munkásság terén magam is meggyőződtem arról, hogy számos gyenge akaraterejű egyénre az állandó hathatós felügyelet a legnagyobb jótétemény. Mindaddig, míg abból része van, jól viseli magát, szorgalmasan dolgozik, de ha csak egy napra is teljesen magára hagyják, visszaesik régi rendetlen életmódjába.

b) A korlátozott beszámíthatóságúaknak másik része e végből felállítandó külön intézetekben (például¹ mezőgazdasági telepeken) volna elhelyezendő. Ezekkel szemben inkább a gyógyítás, mintsem a büntetés szempontja domborodik ki.

Intézeteikben az elbánás, a végrehajtási szabályok és a fegyelem enyhébbek lennének, mint a letartóztató intézetekben vagy a csavargók dologházában. Az intézet vezetésére *orvosszakértőnek* adnék döntő befolyást. Az elhelyezésnek *hosszabb időre* kellene történnie, a mely hosszabb kezelés alkalmas lehet egyesek egészségi állapotának javítására is, a mire a néhány napi vagy heti fogházbüntetés teljesen alkalmatlan. A menniben egészségi szempontból a hosszabb elhelyezés esetleg közömbös maradna is, mindenesetre állandó védelmet nyújt a társadalomnak az illető részéről elkövethető újabb büncselekménnyel szemben.

c) Végre a harmadik csoport tagjaira, kiket a bíróság az orvosszakértők meghallgatásával választana ki, ez idő szerint, *már a társadalom megnyugtató végett is, külön szabályok szerint végrehajtandó büntetést* kellene alkalmazni.

¹ Alkalmasnak tartanám erre a célra a kis-hartai közvetítő intézetet, megfelelő átalakítással.

(A vita folytatása a 2-ik füzetben.)

TARTALOM.

	Lap
A) <i>Bevezetés és általános tájékoztató vázlat</i>	1
B) <i>A kérdésnek előleges tárgyalásai</i>	9
C) <i>A N. B. E. magyar csoportjának tárgyalásai</i>	14
Dr. Friedmann Ernő	14
Dr. Babarcsi Schwartzter Ottó	17
Dr. Finkey Ferencz	38

